

Miika Mäkäläinen

VUODEN 1995 TUPAKKALAKI LEHDISTÖSSÄ

Tupakkalain uutisointia ja nuuskan myyntikielto kolmessa
suomalaisessa sanomalehdessä

Kandidaatintutkielma

Historian ja etnologian laitos

Jyväskylän yliopisto

20.05.2020

Sisällys

1	JOHDANTO	1
1.1	Aiheen taustaa ja aiemmat tutkimukset.....	1
1.2	Alkuperäislähteet ja metodit.....	4
1.3	Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen merkitys.....	7
2	TUPAKKALAIN UUTISOINTI LEHDISSÄ	8
2.1	Lehdistön ja tupakkalain tutkiminen.....	8
2.2	Helsingin Sanomien uutisointi.....	9
2.3	Etelä-Suomen Sanomat.....	14
2.4	Länsi-Savo.....	17
2.5	Yhteenveto lehdistä.....	19
3	LEHDISTÖ SUHTEESSA TUTKIMUSKIRJALLISUUTEEN	23
3.1	Tupakkalakia käsittelevät tutkimukset.....	23
3.2	Lehdistödiskurssi omassa ajassaan.....	25
4	PÄÄTÄNTÖ	28
5	LÄHTEET	29

1 JOHDANTO

Uudistunut tupakkalaki astui voimaan kaikkialla Suomessa 1. maaliskuuta 1995 ja tuolloin päivälehtien etusivulla julkaistiin sosiaali- ja terveysministeriön toimesta tiedote otsikolla ”Hyvää huomenta, savuton Suomi!”. Uuden tupakkalain valmistelu oli aloitettu ministeriössä jo vuonna 1992 ja lain suurimpia muutoksia olivat työpaikkatupakoinnin kieltäminen, sekä mainonnan tiukentaminen, jotta passiivisen tupakoinnin haittavaikutuksia pienennettäisiin ja viranomaisilla olisi aiempaa paremmat mahdollisuudet puuttua tupakan epäsuoraan mainontaan. Tämän lisäksi tupakkatuotteiden ja -välineiden myynti-ikärajaa nostettiin aiemmasta 16 vuoden rajasta nykyiseen 18 vuoteen.¹

Tutkin kandidaatintutkielmassani uuden lain uutisointia, sekä tarkastelen millaista diskurssia tupakasta ja eritoten nuuskasta on kolmessa suomalaisessa sanomalehdessä käyty. Alkuperäislähteinäni käytän kolmea eri sanomalehteä: *Helsingin Sanomia*, *Etelä-Suomen Sanomia*, sekä *Länsi-Savoa*. Vertailen lehtien tupakkalakia koskevaa uutisointia keskenään, jonka lisäksi tarkastelen, kuinka nuuska ilmentyi suhteessa tupakkaan, kun voimaan astuvasta myyntikiellosta uutisoitiin. Väärinkäsitysten välttämiseksi haluan mainita, että tässä tutkielmassa tarkoitan tupakalla nimenomaan savukkeita, enkä itse tupakkakasvia, josta voidaan valmistaa muita tupakkatuotteita.

1.1 Aiheen taustaa ja aiemmat tutkimukset

Passiivisen tupakoinnin terveyshaittojen varmistuminen 1980-luvun aikana oli luonut hallitukselle paineen uudistaa lakia, sillä tupakansavun vaarallisuus sivullisille ja siitä johtuvat terveyshaitat olivat lakia valmisteltaessa olleet eräitä oleellisimpia tekijöitä. Esimerkiksi vuonna 1987 valmistuneen Kemiallisten aineiden terveysvaaran arviointineuvoston (KATA) lausunnon mukaan tutkimustulokset tupakansavun syöpävaarallisuudesta olivat ilmeisiä ja lisäksi jo aiemmin 1980-luvulla lääkintöhallituksen tilaaman Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan jopa 94 prosenttia suomalaisista halusi savuttomat työtilat työpaikoille. Eduskunta pitikin asiaa pinnalla käsitellen sitä useita kertoja kirjallisten kysymysten ja aloitteiden avulla. Vuonna 1991 Työterveyslaitoksen tekemä selvitys passiivisen tupakoinnin haitoista johti sosiaali- ja terveysministeriön aloittamaan valmistelun tupakkalain muuttamiseksi, jotta työpaikkatupakointi voitaisiin kieltää.²

¹ Heloma 2012, 30; Lahtinen 2007, 148.

² Hara & Lipponen 2006, 17–18; Lahtinen 2007, 146–148.

Vuoden 1995 tupakkalakiin päätettiin sisällyttää myös nuuskan myyntikielto, sillä se kuului osaksi Suomen EU-jäsenyyttä; Euroopan unioni oli hyväksynyt Maailman terveysjärjestön, WHO:n, suosituksesta vuonna 1992 koko unionin alueella voimaan astuvan direktiivin, jolla kiellettiin suussa käytettävät tupakkatuotteet, lukuun ottamatta poltettavia tai pureskeltavia tuotteita. Toisin kuin Ruotsi, Suomi ei pyrkinyt jäsenyysneuvottelujen lomassa neuvottelemaan eritysvapautta nuuskan myynnin jatkamiselle, minkä vuoksi Ruotsi oli Euroopan unionin ainoa maa, joka sai luvan jatkaa nuuskan myyntiä.³

Tarkoitukseni on tupakkalakiuutisoinnin lisäksi keskittyä tutkimuksessani eritoten nuuskan ilmentymiseen uutisissa, sekä tarkastelemaan millaisilla argumenteilla tupakkalakia ja nuuskan myyntikieltoa perusteltiin. Vastaavanlaista tutkimusta nuuskaan liittyen ei ole aiemmin tehty, sillä nuuskan kulttuurista asemaa ei ole Suomessa vielä tutkittu, eikä tupakkalain alla käytyä keskustelua ole tarkasteltu juuri ollenkaan nuuskan näkökulmasta.⁴ Koska suoraan aiheeseeni ja nuuskaan liittyviä tutkimuksia tai muuta kirjallisuutta ei ole paljoakaan saatavilla, hyödynnän yleisesti tupakan kulttuurihistoriasta ja asemasta kertovia teoksia. Esimerkiksi Rauno Lahtisen teos *Savun Lumo* (2007) on tämän vuoksi yksi oleellisimmista teoksista, vaikka se käsitelleekin modernia ruotsalaistyyppistä kosteaa nuuskaa melko vähän, keskittyen eritoten savukkeisiin ja muihin tupakan käyttötapoihin.

Tämän lisäksi luon erilaisilla terveystilastoilla kontekstia tutkimukseni tueksi, jotta minulla olisi mahdollisimman realistinen käsitys tupakkatuotteiden käytöstä ja yleisyydestä Suomessa tuona aikana, ja jotta voisin vertailla lehdissä olleita diskursseja vastaavan ajan tutkimuskirjallisuuteen. Esimerkiksi Sosiaali- ja terveysministeriön toimittama Anja Rimpelän teos *Nuorten suojelu tupakkatuotteilta: seurantaraportti 1977–1993* (1993), sekä Suomen ASH:n toimittama Matti Rimpelän teos *Nuorten suojelu tupakkatuotteilta 1977–1991: nuorten terveystapatutkimus* (1992) toimivat tärkeinä taustatiedon rakentajina. Sosiaali- ja terveysministeriölle ja ASH:lle tehdyt tutkimukset ovat paitsi arvokasta tietoa tupakan ja nuuskan yleisyydestä, mutta tilastojen tarkastelun lisäksi voin myös arvioida kuinka tupakan ja nuuskan käytöstä kirjoitettiin ja miten se mahdollisesti ilmensi aikansa käsityksiä. Kyseisiä tutkimuksia läpikäydessä voikin olettaa niiden keskittyneen nuorten terveyden kannalta kaikkein oleellisimpiin huomioihin ja ongelmiin, jolloin käytön yleisyys ja kulttuurillinen asema on todennäköisesti ollut jossain määrin myös tarkastelun kohteena.

³ Lahtinen 2007, 164; Merne & Syrjänen 2000, 2.

⁴ Pekka Hakkaraisen teoksessa *Tupakka: nautinnosta ongelmaksi*, eduskunnassa käytyä keskustelua nuuskan myyntikiellosta käsitellään luvussa Nuuskakysymys kahden sivun verran.

Itse uutisointiin ja tupakkapolitiikkaan liittyen käytän apunani pääosin kolmea teosta, jotka kaikki käsittelevät osittain vuoden 1995 tupakkalakia: Antero Heloman teosta *Kohti savutonta Suomea: tupakoinnin ja tupakkapolitiikan muutokset* (2012), ja Matti Piispan väitöskirjaa *Valistus, holhous, suojelu: tutkimus alkoholipoliittisesta ja tupakkapoliittisesta mielipideilmastosta* (1997), sekä Mervi Haran ja Satu Lipposen teosta *Suomalaista ja eurooppalaista tupakkapolitiikkaa: ”Mitä meistä ulkomaillakin ajatellaan?”* (2006). Heloman, sekä Haran ja Lipposen teokset kertovat suomalaisen tupakkapolitiikan muutoksista ja siihen vaikuttaneista kehityslinjoista, jonka vuoksi ne antavat hyvää taustatietoa viranomaisten toiminnasta. Piispan väitöstyö puolestaan keskittyy kartoittamaan ajan mielipiteitä ja asenteita alkoholi- ja tupakkapolitiikkaan liittyen, joskin keskityn hänen teoksessaan pelkästään tupakkalakia ja -politiikkaa käsittelevään osuuteen. Näiden lisäksi on mainittava myös Pekka Hakkaraisen teos *Tupakka: nautinnosta ongelmaksi* (2000), jossa on myös käsitelty hyvin asenteiden muutoksia tupakkaa kohtaan.

Vuoden 1995 tupakkalain uutisointiin keskittyviä tutkimuksia on tehty yksi, joka on Mirva Hirvosen vuonna 1998 valmistunut Pro gradu -tutkielma nimeltään *Uuden tupakkalain uutisointi sanomalehti Karjalaisessa*. Koska muita vastaavanlaisia tutkimuksia ei ole saatavilla, uskon kyseisen tutkielman toimivan tärkeänä vertailuteoksena, etenkin kontekstin suhteen, sillä vaikka tutkimani sanomalehdet ovat eroavaiset, on hänen tekemänsä taustatutkimustyö ja tutkimuksen alustus tärkeässä osassa myös minun tutkimuksessani. Huomion arvoista Hirvosen työssä on myös sen kohdistuminen nimenomaan savukkeisiin, sillä työssä ei millään lailla käsitellä nuuskaa.

Kirjallisuuden puute aiheuttaa suurimman ongelman tutkimuksen objektiivisuudelle ja uutisoinnin liittämiseksi oikeanlaiseen kontekstiin; tutkimuksen hahmottaminen ajan kulttuurista taustaa vasten vaikeutuu, sillä nuuskan merkityksen ymmärtäminen aikalaisten näkökulmasta on hankalaa ilman laajaa taustakirjallisuutta. Tämä edellä mainittu seikka vaikeuttaa huomattavasti tutkimuksen johtopäätöksien tekoa, sillä käytännössä en pysty kyseiseen puutteeseen vaikuttamaan paljoakaan. Tämän takia päätelmäni tulevat olemaan parhaimmissa tapauksissa vain muutamien lähteiden ja omien havaintojeni varassa, jolloin tulee olla erityisen tarkkana välttääkseen omien ennako-oletusten vaikuttavan liiaksi tutkimuksen tuloksiin ja erityisesti niistä tehtäviin päätelmiin.

1.2 Alkuperäislähteet ja metodit

Käytän tutkimuksessani alkuperäislähteinäni kolmea eri sanomalehteä: *Helsingin Sanomia*, *Etelä-Suomen Sanomia*, sekä *Länsi-Savo*. Lehtien valintaan vaikuttivat useat seikat, joista merkittävin oli niiden saatavuus; melko pieni osa suomalaisista lehdistä vuosilta 1994 ja 1995 on digitoituna, ja koska ajallisesti ei ollut mahdollista selata useampaa lehteä mikrofilmejä käyttäen, oli lehtivalikoima sanomalehtien osalta melko rajallinen. *Etelä-Suomen Sanomien* valinta oli helppo, sillä lehteä voi pitää Päijät-Hämeen johtavana maakuntalehtenä, jonka lisäksi se löytyi myös digitoituna.⁵ *Helsingin Sanomien* valinta oli myös ehdoton, sillä halusin valita lehden alkuperäislähteekseni johtuen sen erityisasemasta; *Helsingin Sanomat* on ollut jo pitkään levikiltään niin laaja-alainen, että sitä voidaan pitää maan johtavana lehtenä ja välittävän maan keskeisiä mielipiteitä ja asenteita.⁶

Helsingin Sanomien läpikäyminen oli hankalinta, sillä tarvitsemiani vuosikertoja ei tutkielmaa tehdessä oltu vielä digitoitu, jolloin jouduin selaamaan lehteä mikrofilmien avulla. Koronavirus on osaltaan ollut vaikeuttamassa tätä työtä merkittävästi, sillä en ole päässyt maaliskuun alun jälkeen näkemään *Helsingin Sanomia* koskevia mikrofilmejä kirjastolle, jonka vuoksi tutkimukseni on joutunut mukautumaan käsillä olevaan tilanteeseen. Olen selannut merkittävän osan *Helsingin Sanomien* artikkeleista lehden verkkoversiosta löytyvän hakutyökalun avulla, jolloin olen nähnyt artikkelit internetselaimessa hyvin pelkistettyinä tekstimassoina. Tästä johtuen en pysty tarkastelemaan uutisten sijoittelua tai niiden saamaa palstatilaa, joka on osaltaan muokannut aivan viime metreillä tutkimukseni metodista puolta hieman erilaiseksi, kuin sen alun perin visioin. Joudun myös jättämään *Helsingin Sanomien* kuukausiliitteen ja lehden D-osiossa perjantaisin ilmestyneen MitäMissäNyt -osaston tutkimukseni ulkopuolelle, sillä ne eivät vaikuta sisältyvän lehden internetsivuilta löytyvään hakutyökaluun. Lisäksi havaitsin osassa artikkeleissa otsikoiden olevan hyvin pitkiä, ja niihin onkin todennäköisesti vahingossa yhdistynyt varsinaisen otsikon lisäksi myös alaotsikointi, sillä se vastaavasti puuttui lähes kaikista artikkelista. On myös täysin mahdollista, että jokin artikkeli on jäänyt hakutuloksien ulkopuolelle, sillä huomasin eri hakusanoilla haettaessa hakukoneen ymmärtävän sanojen taivutuksia hyvin huonosti. Olen pyrkinyt kompensoimaan tätä puutteellisuutta tekemällä useita eri hakuja ja sanoja käyttäen, jotta mahdollisimman moni artikkeli tupakkalakiin liittyen olisi kuitenkin tutkimukseni analyysissä mukana.

⁵ Turpeinen 2000, 144–145.

⁶ Hellman 2010, 20; Jensen-Eriksen, Mainio & Hänninen 2019, 7, 19, 30.

Länsi-Savo valikoitui työhöni osittain sattuman kautta, sillä pohdin kolmatta lehteä pitkään, ja vaihtoehtoina oli jonkin aikaa myös muutamia aikakauslehtiä. Lopulta halusin tehdä työni nimenomaan päivälehdistä⁷, sillä oletan niiden uutisoineen ajankohtaisista asioista sellaisella tavalla, että lehtiä olisi mahdollista vertailla keskenään validilla tavalla. Lisäksi sain *Länsi-Savon* avulla aineistolleni myös hieman laajempaa alueellista monimuotoisuutta sen toimiessa myös maakuntalehtenä⁸, joka voisi mahdollisesti näkyä myös uutisoinnissa.

Nuuskan asemaa tutkiessa voisi joku ihmetellä, miksi en ole valinnut tutkimukseeni yhtäkään ruotsinkielistä lehteä, vaikka sen käytön on katsottu keskittyneen nimenomaan ruotsinkieliselle rannikkoalueelle.⁹ Syitä tähän on useita, joista ensimmäinen ja merkittävin on jälleen kerran lehtien saatavuus; useamman, kuin yhden lehden selaaminen mikrofilmien avulla on yksinkertaisesti niin paljon aikaa vievää, että se osaltaan kasvattaisi työmäärän liian suureksi suhteessa työn laajuuteen. Toinen tähän liittyvä seikka on myös ruotsin kielen taitoni ja sen käyttäminen aineistoa läpikäydessä, joka olisi myös hidastanut lehtien selailua ja työn etenemistä entisestään. Suomeksi pystyn lukemaan lehtien sivuja huomattavasti nopeammin, mutta ruotsiksi mikrofilmien selailu olisi vienyt todennäköisesti huomattavasti enemmän aikaa, samoin kuin aineiston analysoiminen, joka tuskin olisi vieraalla kielellä ollut yhtään nopeampaa saatikka helpompaa.

Tutkimukseni metodina käytän diskurssianalyysiä, ja pyrin eritoten keskittymään kielen vaihtelevuuteen ja sen analysointiin suhteessa lehdissä olleisiin diskursseihin. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että etsin artikkeleissa nuuskaan ja tupakkaan liitettyjä merkityssysteemeitä, jotka liittävät nuuskasta ja tupakasta käydyt diskurssit osaksi jotain toista teemaa tai aihetta.¹⁰ Hyödynnän tutkimuksessani diskurssianalyysin lisäksi myös hieman kriittistä diskurssianalyysiä. John Richardson mainitsee teoksessaan sanomalehtien diskursseja tutkiessa Bernard Berelsonin tavan lähestyä sisältöanalyysiä olevan varteenotettava keino, jonka koen olevan validi metodi tutkimukselleni. Siinä tarkastellaan useasti tietyn aiheen kanssa ilmentyviä sanoja tai ilmaisuja, jonka jälkeen aineistoja verrataan ja analysoidaan keskenään näiden eriävien sanojen ja ilmaisujen pohjalta.¹¹

Käytännön tasolla, yhdistämällä nämä keinot, tarkastelen tupakkalakia käsittelevissä artikkeleissa ilmentyneitä lauseita ja ilmauksia, jotka tulevat liitetyksi tupakkaa ja nuuskaa

⁷ Sanomalehti, joka ilmestyy vähintään kolme kertaa viikossa. Ks. Tommila & Salokangas 1998, 88.

⁸ Pöyry 1979, 62.

⁹ Lahtinen 2007, 167.

¹⁰ Suoninen 1993, 48–51, 54–56; Jokinen & Juhila 1993, 102–103.

¹¹ Richardson 2007, 16–19.

koskevaan diskurssiin niitä useasti käyttämällä. Nämä diskurssiin liitetyt aihepiirit sitovat puolestaan nuuskasta ja tupakasta käydyn diskurssin osaksi laajempaa kokonaisuutta. Tarkastelen artikkeleita pääosin makrotasolla, jolloin tekstistä löytyneistä makroväitteistä etsitään yleisin, joka puolestaan määrittelee tekstin teeman.¹² Pyrin jossain määrin myös kiinnittämään huomiota, jos yksittäiset sanavalinnat tai ilmaisut ovat selvän kohosteista.

Jotta pystyisin tarkastelemaan uutisointia mahdollisimman hyvin oman aikansa kontekstista, hyödynnän tämän lisäksi muutamia tutkimuksia tupakan asemasta ja tupakkalainsäädännöstä suomalaisessa yhteiskunnassa, mitkä sijoittuvat tutkimusrajaukseni kanssa vastaavaan aikaan. Tutkimukseni lopussa pyrin vertailemaan lehtien tupakkalakiuutisoinnista löytyneitä yhdistäviä diskursseja ajan tutkimuksiin ja pohtimaan kuinka sidoksellisia ne ovat. Näiden toimenpiteiden avulla pyrin välttämään jälkiviisastelua, sekä ymmärtämään ajan uutisointia ja näkemyksiä objektiivisemmin. Koska aiempaa tutkimusta nuuskan kulttuurisesta asemasta Suomessa ei ole ja useat teokset käsittelevät enimmäkseen savukkeita, vertailen tupakan asemaa, sekä siitä kirjoitettujen uutisten ja muiden tekstien rakentamaa kulttuurista merkitystä nuuskasta kirjoitettuun.

Aikarajaukseni lähtee liikkeelle vuoden 1994 toukokuusta päättyen vuoden päähän toukokuuhun 1995. Vuoden kestäväällä aikarajauksella on tarkoitus saada riittävän laaja-alainen käsitys uutisoinnista ja sen mahdollisista muutoksista, ja koska lakeja valmistellaan hyvissä ajoin ennen niiden voimaantuloa, on loogista olettaa uutisoinnin olleen aktiivista voimaantulon lisäksi myös lain valmistelun jälkeisenä aikana. Lisäksi vuoden aikana uutisia olisi oletettavasti riittävän paljon, jotta tietynlaisia diskursseja olisi selkeästi rakentunut aiheen ympärille, jolloin niiden identifioiminen olisi helpompaa. Tutkimukseeni sisältyvien uutisten valinta ja uutisten rajaaminen tutkimuksen ulkopuolelle on ollut melko suoraviivaista toimintaa, jotta epäselvyyksiä ja poikkeamia ei tulisi suuntaan tai toiseen. Kaikki uutiset, joissa mainitaan tupakkalaki tai käsitellään lakia koskevia muutoksia kuuluvat aineistooni. Vastaavasti uutiset, joissa esimerkiksi käsitellään yleisesti tupakan vaaroja tai tupakan yleisyyttä ilman ilmiselvää mainintaa tupakkalaista, on jätetty tutkimuksen ulkopuolelle. Syy näin yksipuoliseen rajaukseen selittyy pyrkimyksenä pitää tutkimusaineisto selkeänä ja yhtenäisenä, jolloin voidaan olettaa kaikkien uutisten liittyvän läheisesti tutkittavaan aiheeseen samalla heijastaen ja luoden aiheeseen liittyvää diskurssia.

¹² Holmberg 2004, 45.

1.3 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen merkitys

Tarkoitukseni on saada tietoa tupakkalain uutisoinnista nuuskan näkökulmasta, sekä saada tietoa nuuskan ja savukkeiden merkityksestä Suomessa vuosien 1994 ja 1995 aikana. Tutkimukseni yhtenä tarkoituksena on edistää ymmärrystä nuuskan ja savukkeiden yleisyydestä tupakkalain voimaanastumisen aikana, sekä samalla saada tietoa, kuinka nuuskan myyntikiellosta uutisoitiin. Lisäksi pohdin lopussa, kuinka hyvin nuuskan liittyvä diskurssi oli sidoksellista ajan tutkimuskirjallisuuden kanssa.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavanlaiset:

1. Kuinka tupakkalaista uutisoitiin? Oliko uutisointi vaihtelevaa vai toistuivatko tietyt teemat muodostaen yhteneväisiä diskursseja?
2. Kuinka nuuskan myyntikielto ilmentyi näissä uutisissa? Olivatko uutisten diskurssit verrannollisia samalta ajalta olevien tutkimuskirjallisuuden kanssa?

Vaikka nuuska on tupakkatuotteena varsin vanha, ei siitä tai eritoten uudemmassa ruotsalaisesta kosteasta nuuskasta ole paljoa kirjallisuutta saatavilla Suomen näkökulmasta. Olen kuitenkin kokenut nuuskan olevan yhä enenevässä määrin esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa, jonka vuoksi koen tutkimusaiheeni olevan myös sen suhteen relevantti. Olen myös havainnut nuuskan käytön olevan varsin yleistä omassa ikäluokassani, vaikka sen myynti on ollut kriminalisoitua Suomessa jo noin 25 vuotta. Käytön yleisyys myyntikiellosta huolimatta, sekä nuuskan asema eräänlaisena kulttuurisena ilmiönä, josta ei kuitenkaan löydy tietoa, on yksi keskeinen tekijä, josta tutkimukseni idea kumpuaa ja jonka vuoksi koen tutkimukseni merkitykselliseksi.

2 TUPAKKALAIN UUTISOINTI LEHDISSÄ

Ennen aineistojen läpikäyntiä aloitan tämän luvun kertomalla lehdistötutkimuksen ja aineistojeni keskeisiä piirteitä, jotka tulisi mielestäni ottaa huomioon aihettani tutkittaessa. Lähdän tarkastelemaan tupakkalain uutisointia yksi lehti kerrallaan, aloittaen *Helsingin Sanomista* ja päätyen lopulta *Länsi-Savoon*. Tämän jälkeen vertailen lehtien diskursseja keskenään ja muodostan lehtiä yhdistäneistä diskursseista yhteneväisen kokonaisuuden, jota voin tutkimuksen myöhemmässä vaiheessa verrata tutkimuskirjallisuuteen. Työtä selkeyttääkseni olen listannut alle yksinkertaisen kaavion lehtien tupakkalakia koskevista artikkeleista, sekä eritellyt vielä erikseen ne artikkelit, jotka käsittelevät nuuskaa, joskin lehtien yhteenveto-osuudessa erittelen lehtien artikkeleita ja niiden määriä vielä tarkemmin.

Taulukko 1. Lehtien tupakkalakia käsitelleet artikkelit, sekä tupakkalakiuutiset, joissa nuuskaa käsiteltiin.

	Artikkeleita tupakkalasta	Nuuskaa käsitelleet artikkelit
Helsingin Sanomat	55	18
Etelä-Suomen Sanomat	34	9
Länsi-Savo	43	9
Kaikki lehdet yhteensä	132	36

2.1 Lehdistön ja tupakkalain tutkiminen

Uskon lehdistön diskursseja tutkimalla pystyväni löytämään aiheeseeni liittyviä jonkinlaisia yhteisiä kehityslinjoja, jotka vastaavat jossain määrin ajan näkemyksiä. Suomessa on jo 1800-luvun loppupuolella lähtien ymmärretty lehtien toimivan kansan äänenkantajana ja ilmentävän myös yleistä mielipidettä. Vaikka tilanne on nykyään huomattavasti erilainen, kuin 1800-luvun lopun Suomessa, on lehdistö siirtynyt jossain määrin ajassa taaksepäin kansalaisjournalismin yleistyttyä 1990-luvun laman vaikutuksesta. Sen avulla on pyritty vastaamaan lehden heikentyneeseen myyntiin antamalla lukijoiden mielipiteiden näkyä lehdessä aiempaa enemmän. Tämä lisäksi Esko Keräsen väitöstyö on osoittanut lehdistön muutoksien olevan assosioitunut yhteiskunnan muutosten kanssa, minkä vuoksi voi olettaa lehdistöä ja sen

uutisointia tutkimalla olevan mahdollista saada jokseenkin relevanttia tietoa niiden käsittelemästä yhteiskunnasta.¹³

Kaikki kolme tutkimaani lehteä ovat olleet aikoinaan edistyspuolueen äänenkantajia, mutta koska edistyspuolue ja sen myötä myös puoluesidonnaisuus ovat olleet mennyttä jo kauan, tutkimani lehdet olleet sitoutumattomia viimeistään 1950-luvulta asti.¹⁴ Sitoutumattomuus ei toisaalta tarkoita, etteikö ajankohtaisiin asioihin voisi ottaa kantaa; puolueettomat lehdet voivat ilmaista mielipiteensä tärkeinä pitämiinsä asioihin, kunhan lehden linja ei ole yhtenevä minkään puolueen kanssa. Esimerkiksi *Helsingin Sanomien* linjan voi katsoa periytyneen edistyspuolueen ajoilta, sillä päätoimittajana toiminut Janne Virkkunen on todennut lehden ylläpitävän vanhan puoluetustan mukaisesti mielipiteen- ja sananvapautta. Vastaavasti *Etelä-Suomen Sanomien* linjaksi on ilmoitettu yksilönvapauden edistäminen, jonka perusteella myös politiikkaan otetaan kantaa. *Länsi-Savo* puolestaan on linjannut edistävänsä yleisesti kaikkien suomalaisten oikeuksia ja kokenut maakuntalehtenä olevan tärkeää ottaa kantaa alueellisiin asioihin ja analysoida niitä.¹⁵ Nämä edellä mainitut ovat mielestäni tutkimukseni kannalta oleellisia seikkoja, jotka täytyy ottaa huomioon tarkastellessani ja analysoidessani lehtien uutisointia. Koska puoluesidonnaisuus on perinteisesti rajoittanut lehtien kirjoittelua¹⁶, voisi olettaa tutkimani lehtien sisältäneen kantaaottavia pää- ja mielipidekirjoituksia.

2.2 Helsingin Sanomien uutisointi

Helsingin Sanomissa uutisointi nuuskaan liittyen oli huomattavasti aktiivisempaa vuoden 1994 loppupuolella, kuin vuoden 1995 alkupuolella. Tupakkalakiin liittyviä artikkeleita oli aikavälillä 1.5.1994–31.12.1994 19 kappaletta ja niistä 12:sta käsiteltiin nuuskaa, joskin monissa artikkeleissa käsittely jäi pelkän maininnan tasolle. Lisäksi huomion arvoista on nuuskaa koskevien artikkeleiden sijoittuminen lähes yksinomaan touko- ja kesäkuulle, sillä kyseisellä aikavälillä nuuskan maininneita artikkeleita oli kahdeksan. Toisin sanoen tuolloin ilmestyneissä artikkeleissa jokaisessa vähintään mainittiin nuuska, lukuun ottamatta 2.

¹³ Tommila & Salokangas 1998, 43, 319; Turpeinen 2000, 154–155.

¹⁴ Edistyspuolueen toiminta loppui vuonna 1952. *Helsingin Sanomat* ja *Länsi-Savo* olivat katkaisseet siteensä siihen jo 1930-luvun aikana ja *Etelä-Suomen Sanomat* vastaavasti 1940-luvun lopulla. Tommila & Salokangas 1998, 248; Holmberg 2004, 70; Turpeinen 2000, 27–28.

¹⁵ Holmberg 2004, 19–20, 70–71, 88; Pöyry 1979, 41, 62; Turpeinen 2000, 18, 27–28, 30–31.

¹⁶ Tommila & Salokangas 1998, 134.

kesäkuuta ilmestynyttä uutista, joka käsitteli uudenlaista tupakkakoppia, joka voisi mahdollistaa tupakan polttamisen sisätiloissa myös lain voimaantumisen jälkeen.¹⁷

Vielä syksyllä 1994 ei selkeää linjaa tai tapaa uutisoida tupakkalaista vaikutusta syntyneen. Artikkelit keskittyivät tupakkalain ympärillä tapahtuneeseen kehitykseen, ja nuuskan osalta touko- ja kesäkuun uutisointia selitti eduskunnassa käyty väantö myyntikieltoon liittyen. Uutisartikkeleissa muun muassa kuvattiin tupakkalain etenemistä ja nuuskan myyntikiellon siirtymistä suureen valiokuntaan, kun täysistunnossa myyntikiellon puolesta oli äänestetty äänin 97–74, vaikka alun perin sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan esityksessä myyntikieltoa ei oltu linjattu tupakkalakiin kuuluvaksi.¹⁸

Poikkeuksen neutraaleille ja lyhytsanaisille uutisille loi kaksi mielipidekirjoitusta, jotka olivat ilmestyneet 31. toukokuuta ja 10. kesäkuuta. Ensimmäisessä mielipidekirjoituksessa neljä lääketieteen ammattilaista otti kantaa ilmassa kelloneeseen nuuskan myyntikieltoon. Artikkelissa henkilöt puolustivat myyntikieltoa toteamalla, kuinka nuuskan käyttö on Suomessa vielä vähäistä, jonka vuoksi kieltä olisi toimiva keino estää käytön lisääntymistä etenkin nuorisosaatavissa. Huomion arvoista on se, että mielipidekirjoituksessa toistui samoja perusteluita, kuin mitä aikaisemmin toukokuussa ilmestyneet uutiset olivat sisältäneet nuuskan myyntikieltoon liittyen. Esimerkiksi EU-jäsenyys ja siihen liittyvä sopimus nuuskan myyntikiellosta mainittiin toukokuun jokaisessa artikkelissa, lukuun ottamatta 21. toukokuuta ilmestynyttä uutista, jonka keskeisenä aiheena oli selvästi piilomainontaa koskevien lakimuutosten epäselvyys.¹⁹

Vastavuoroisesti 10. kesäkuuta ilmestynyt lukijan mielipidekirjoitus otsikolla ”Kieltäkö yhteiskunta lopulta kaiken vaarallisen elämän?” sisälsi monta vasta-argumenttia nuuskan myyntikieltoon liittyen, toimien vastauksena toukokuun lopulla ilmestyneelle nuuskan myyntikieltoa puolustaneelle mielipidekirjoitukselle. Esimerkiksi mielipidetekstissä korostettu yksilönvapaus toisia vahingoittamattomasta nuuskasta mainittiin myös 1. kesäkuuta ilmestyneessä uutisessa, jossa sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan puheenjohtaja Jouko Skinnari oli puolustanut nuuskan myymistä, sen ollen ”jokaisen oma asia”, mitä suuhunsa laittaa.²⁰ Vaikka

¹⁷ ”Nikotinisti keksi hajutiiviin tupakkakopin”, *Helsingin Sanomat* 2.6.1994.

¹⁸ Hakkarainen 2000, 74–75.

¹⁹ Ks. ”Ahvenanmaa ei vielä kieltänyt nuuskan myyntiä”, *Helsingin Sanomat* 17.5.1994; ”Valiokunta täsmensi tupakan piilomainonnan kieltoa”, *Helsingin Sanomat* 21.5.1994; ”Huuhtanen vetosi nuuskakiellon puolesta–Eduskunta puhui tupakoinnin vaaroista”, *Helsingin Sanomat* 25.5.1994; ”Nuuskan myynti on kiellettävä”, Risto-Pekka Happonen, Erkki Virolainen, Eeva Nordman & Harri Vertio *Helsingin Sanomat* 31.5.1994.

²⁰ ”Nuuskan myynti loppuu Suomessa–Tupakkaa ei saa myydä alle 18-vuotiaille”, *Helsingin Sanomat* 1.6.1994; ”Kieltäkö yhteiskunta lopulta kaiken vaarallisen elämän?”, Jarmo Tarkki *Helsingin Sanomat* 10.6.1994.

16. heinäkuuta ilmestynyt pääkirjoitus oli uutisten tavoin nuuskan suhteen niukkasanainen, siinä kuitenkin pohdittiin eduskunnan suurta päätösten määrää osittain nuuskan myyntikiellon pohjalta; kirjoituksessa ihmeteltiin suurta muutosten määrää, vaikka samalla yhteiskunnassa korostetaan vapautta ja pyrkimystä vähentää paternalismia.²¹ Etenkin ilmaus ”kielsivät nuuskanmyynninkin” viitanee mitä ilmeisemmin yksilönvapauteen, jonka *Helsingin Sanomat* on maininnut yhdeksi keskeiseksi arvokseen.²²

Loppuvuoden tupakkalakia käsittelevien artikkeleiden ilmestymisajankohta keskittyi yksinomaan marras- ja joulukuuhun, joiden aikana julkaistiin seitsemän artikkelia. Vain kahdessa artikkelissa, joista molemmat olivat uutisia, mainitaan nuuska ja lisäksi näistäkin vain toisessa, 16. joulukuuta julkaistussa, se on keskeisenä aiheena. Uutisen otsikko on ”Ruotsalaiset haluavat myydä nuuskaa Suomeen - Suomi ei neuvotellut poikkeuslupaa” ja se kertoo ruotsalaisyritysten suunnittelemaasta ideasta toimittaa nuuskaa Suomeen postimyynnin avulla. Uutisessa todetaan 20 000–30 000 suomalaisen joutuvan maaliskuun alusta alkaen lopettamaan nuuskaamisen, tai hakemaan ”herkkunsa Ruotsista tai autolautoilta”. Toinen nuuskan maininnut uutinen on jouluaattona 1994 ilmestynyt uutinen, joka kartoittaa vuoden vaihteessa unioniin liittymisen johdosta voimaan tulevia muutoksia. Nuuskan myyntikiellon lisäksi uutisessa kerrotaan prosenttien suomalaisista käyttävän nuuskaa, ja kuinka tupakkakaupasta osa nuuskamerkeistä on loppunut, sillä niitä ei enää tuoda Suomeen.²³

Nuuskan mainitsematta jättäneet artikkelit käsittelevät pääasiallisesti työpaikkojen savuttomuutta ja passiivista tupakointia, sekä uuden tupakkalain vaikutuksia kouluihin ja nuorten tupakoinnin ennaltaehkäisyyn. Esimerkiksi 6. ja 16. joulukuuta julkaistut mielipidekirjoitukset pohtivat kuinka tupakointiin pitäisi suhtautua kouluissa ja miten koulu voisi tukea tupakoinnin ennaltaehkäisyä.²⁴

Helsingin Sanomissa ilmestyi artikkeleita aikavälillä 1.1.1995–1.5.1995 yhteensä jopa 36 kertaa tupakkalaista, joista vain kuudessa mainittiin nuuska. Ero syksyn uutisointiin on suuri, kun huomioi artikkeleiden kasvanutta lukumäärää. Vielä tammikuussa uutisointi oli melko rauhallista, sillä eri artikkeleita julkaistiin yhteensä viisi. Missään näistä nuuskaa ei

²¹ ”Paikka paikan päällä”, *Helsingin Sanomat* 16.7.1994.

²² Jensen-Eriksen, Mainio & Hänninen 2019, 19.

²³ ”8 YÖTÄ EU: HUN – osa ruoasta halventuu, nuuskan myynti kielletään. Kellonaika pysyy samana, passin kansi muuttuu. Viinan tuontia vapautetaan, Kiinan tuonnista päättää unioni”, *Helsingin Sanomat* 24.12.1994.

²⁴ ”Tupakasta riittää pulmia kouluissa”, REHTORI *Helsingin Sanomat* 6.12.1994; ”Tupakoimattomuudesta myönteinen tavoite”, Samuel Lindgrén ylijohdaja opetushallitus *Helsingin Sanomat* 16.12.1994.

mainittu ja uutisointi keskittyi muun muassa tupakoinnin kieltämiseen julkisissa tiloissa, sekä tupakkakoppeja koskevaan epäselvyyteen.²⁵

Kevään osalta uutisointi tupakkalain aktivoitui helmikuun aikana, jolloin artikkeleita julkaistiin huimat 17 kappaletta. Ensimmäinen päivä maaliskuuta voimaanastunut laki näytti olevan selkeästi keskustelun aiheena vielä myös maaliskuussa, vaikka valtaosa uutisoinnista keskittyikin kuukauden neljään ensimmäiseen päivään. Vielä helmikuussa alussa oli ollut epäselvyyttä, kuinka tarkka tupakkalain passiivista tupakointia koskeva lainsäädäntö tulisi olemaan, joka näkyi myös *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksessa vaatimalla malttia lain järjestelyiden osalta, jottei tupakoitsijoita suoraan siirretä kadulle polttamaan. Myötämielisyydestä huolimatta kirjoituksessa myös painotettiin passiivisen tupakoinnin haittoja, jonka vuoksi lain perimmäinen syy ei saisi unohtua.²⁶

Vuoden 1995 nuuskaa koskevat artikkelit ovat mielenkiintoisia siinä mielessä, ettei yksikään kuudesta nuuskan maininneesta artikkelista ole uutinen. Kyseiset kuusi artikkelia, joissa nuuska mainittiin, olivat osa sarjaa, jossa seurattiin 27. helmikuuta alkaen aina 10. maaliskuuta asti Oy Aga Ab:n kaasutehtaalla työskentelevien henkilöiden suhtautumista tupakkalakiin. Reportaasin muotoon kirjoitettu artikkelisarja seurasi monipuolisesti myös tupakkalain vaikutuksia työporukkaan, sillä yksi työntekijöistä oli tupakan polttamisen lisäksi ilmeisen kova nuuskaamaan, jonka vuoksi sarjassa otettiin huomioon myös nuuskan myyntikiellon tuomat vaikeudet hänen elämäänsä.²⁷

Kun *Helsingin Sanomissa* tarkastelujaksolla ilmestyneitä nuuskaa käsitelleitä artikkeleita analysoidaan kollektiivisesti voi huomata tiettyjä kehityskulkuja artikkeleiden laadussa ja määrässä; nuuskasta kertoneet artikkelit ja eritoten uutiset, ilmestyivät nimenomaan kesällä 1994, vastaavaan aikaan kun aiheesta käytiin keskustelua myös eduskunnassa. Nuuskasta järjestetyn äänestyksen jälkeen ja tupakkalain valmistelu edetessä uutisointi väheni ja vuoden vaihteen jälkeen se loppui kokonaan, pois lukien edellisessä kappaleessa mainittu maaliskuun tienoilla ilmestynyt artikkelisarja. Nuuskaa käsitelleitä artikkeleita lähemmin tarkastellessa ja merkityssuhteita pohtiessa löysin useita toistuvia piirteitä, joille olen antanut

²⁵ ”Tupakkalain tulkinta kesken–Viranomaiset ovat eri mieltä kelpaavatko työpaikkojen tupakkaeriöt, Laki voimaan maaliskuun alussa, ohjeita luvassa helmikuussa”, *Helsingin Sanomat* 9.1.1995; ”Julkinen savu katoaa”, *Helsingin Sanomat* 9.1.1995.

²⁶ ”Tupakkalaki odotettua suurempi mullistus”, *Helsingin Sanomat* 7.2.1995.

²⁷ ”Joukkolakko kaasutehtaalla”, *Helsingin Sanomat* 27.2.1995; ”Kaasutehtaalla palaa vielä”, *Helsingin Sanomat* 28.2.1995; ”Hätätila kaasutehtaalla”, *Helsingin Sanomat* 1.3.1995; ”Kaasutehtaalla hikoillaan”, *Helsingin Sanomat* 2.3.1995; ”Ilo palasi kaasutehtaalle”, *Helsingin Sanomat* 3.3.1995; ”Kaasutehtaalla syödään rusinoita”, *Helsingin Sanomat* 10.3.1995.

niitä kuvaavan yläluokan, eli teeman. Nuuskaa liittyvissä artikkeleissa toistui Euroopan unioniin liittyminen ja siihen liittyvät sopimukset, jotka tuntuivat olevan kaikista keskeisin argumentti tai keino lähestyä koko aihetta. Tämä korostui esimerkiksi 24.12.1994 olleessa uutisessa, jossa tulevan vuoden aikana voimaanastuvaa nuuskan myyntikieltoa kuvattiin kertomalla, kuinka ”EU:n suunuuskan myyntikielto tulee voimaan Suomessakin”.²⁸ Tämän kaltaiset diskurssit uutisoinnissa olen nimennyt EU -teemaksi ja näissä artikkeleissa nuuskan kanssa eniten toistunut sana oli Eta-sopimus.

EU -teeman lisäksi nuuskasta käytyyn keskusteluun liitettiin melko usein myös ajatus yksilönvapaudesta, joka toimi eritoten myyntikieltoa vastustettaessa. Esimerkiksi useammassa artikkelissa, jossa esiintyi myyntikieltoa vastaan olevia argumentteja, mainittiin yksilönvapaus tavalla tai toisella.²⁹ Kyseisen diskurssin olen nimennyt valinnanvapaus -teemaksi. Valinnanvapaus -teemaan liittyvät ilmaukset ja sanat toistuivat artikkeleissa hieman harvemmin, verrattaessa EU -teemaan. Vastaavanlaista valinnanvapaus -teemaa ei kuitenkaan ilmentynyt tupakkaa koskevilla artikkeleilla.

Tupakkalain uutisointia yleisesti tarkasteltuna *Helsingin Sanomissa*, esiin nousi muutamat toistuvat piirteet. Etenkin julkisissa tiloissa tupakoinnin kieltäminen koettiin suurena muutoksena, josta kielii myös helmi- ja maaliskuussa olleiden suuri artikkeleiden lukumäärä, joissa nimenomaan käsiteltiin julkisen savun poistumista ja mahdollisia tupakkapaikkoja. Pääkirjoitusten perusteella lehti suhtautui muutokseen varauksella, mutta kuitenkin sitä tukien; pakkotupakoinnin katsottiin olevan todellinen terveysriski sivullisille, mutta toisaalta taas liian tiukka suhtautuminen koettiin kohtuuttomaksi.³⁰ Ylivoimaisesti eniten tupakkalakiä koskevilla artikkeleilla korostui juuri pakkotupakointi, sekä kiellon mukana tuomat vaikeudet tupakoitsijoille työpaikoilla. Silmiinpistävää tässä nimeämässäni pakkotupakointi -teemassa oli kuitenkin aistittavissa oleva vastakkainasettelu, joka alkoi artikkeleissa vasta vuoden 1995 alussa, kun tupakkalain tulkinta koettiin epäselväksi ja eripuraa aiheuttavaksi työpaikoilla. Uutisissa kiistaa puitiin melko vähän³¹, mutta vastaavasti mielipidekirjoituksissa ja pakinoissa

²⁸ ”8 YÖTÄ EU: HUN – osa ruoasta halventuu, nuuskan myynti kielletään. Kellonaika pysyy samana, passin kansi muuttuu. Viinan tuontia vapautetaan, Kiinan tuonnista päättää unioni”, *Helsingin Sanomat* 24.12.1994.

²⁹ Ks. esim. ”Nuuskan myynti loppuu Suomessa–Tupakkaa ei saa myydä alle 18-vuotiaille”, *Helsingin Sanomat* 1.6.1994; ”Kieltäkö yhteiskunta lopulta kaiken vaarallisen elämän?” *Helsingin Sanomat* 10.6.1994; ”Paikka paikan päällä” *Helsingin Sanomat* 16.7.1994.

³⁰ ”Vuositain arviolta 40 tupakoimatonta saanut keuhkosityövän työpaikan tupakansavusta–Pakkotupakointi loppuu työpaikoilla ensi vuonna”, *Helsingin Sanomat* 30.11.1994; ”Rahaa oikeaan tarkoitukseen”, *Helsingin Sanomat* 20.2.1995; ”Tupakkalaki odotettua suurempi mullistus”, *Helsingin Sanomat* 7.2.1995.

³¹ Aiheesta ilmestyi uutisia nimenomaisesti tupakkalain voimaanastumisen jälkeen, kun muutamassa *Helsingin Sanomien* uutisissa kerrottiin, kuinka ihmiset ovat kokeneet tupakansavun tai vastavuoroisesti tiukan lain

asia oli selkeästi esillä. Muun muassa 5. helmikuuta ilmestyneessä mielipidekirjoituksessa mainittiin tupakkalain vaikeuttavan tupakoitsijan asemaa ja jakavan ihmiset kahteen leiriin. Lisäksi myös 24. helmikuuta ilmestyneessä mielipidekirjoituksessa ihmeteltiin eikö laki koske päättäjiä, kun kerran eduskunnan ruokalassa tupakointi voi jatkua, vaikka nimenomaan työpaikoilla tapahtuvaan tupakointiin piti tulla loppu.³²

2.3 Etelä-Suomen Sanomat

Aikarajaukseni aikana *Etelä-Suomen Sanomissa* ilmestyi 34 artikkelia tupakkalakiin liittyen ja näistä yhdeksän käsitteli nuuskaa. Vuoden 1994 puolella ilmestyneitä artikkeleita oli 13 ja vastaavasti vuoden 1995 alusta 1.5.1995 välisellä aikajaksolla ilmestyneitä artikkeleita oli 21 kappaletta, joista vain yhdessä nuuska esiintyi. *Etelä-Suomen Sanomien* nuuskaa koskevat uutiset keskittyivätkin vuoden 1994 puolelle ja valtaosa niistäkin touko- ja kesäkuun vaihteeseen.

Ensimmäiset artikkelit ilmestyivät toukokuun lopulla ja uutisointi jatkui aktiivisesti kesäkuun alkupuolelle asti. Aiheina tuolloin olivat muun muassa sosiaali- ja terveysministeriön muutosehdotukset tupakkalakiin liittyen, sekä nuuskan myyntikiellon käsittely eduskunnassa. Nuuskaa liittyen uutisointi oli hyvin neutraalia, eikä lehdessä ilmestynyt tarkastelujaksolla yhtään nuuskan myyntikieltoon kantaottavia artikkeleita, kuten mielipide- tai pääkirjoituksia, vaan kaikki olivat uutisia. Kesäkuun alun jälkeen, kun nuuskan myyntikiellosta oli äänestetty eduskunnassa, oli nuuskaa käsitelleet uutiset lähes aina³³ keskittyneet tupakkalain valmisteluun muilta osin, jolloin nuuska oli useammassa uutisessa enemmänkin lyhyt lisäys aiheeseen liittyen. Esimerkiksi 20. elokuuta ja 2. syyskuuta ilmestyneissä uutisissa kerrottiin tupakkalain tulevasta muutoksista ja vaikutuksista, mutta nuuskan myyntikielto ilmoitettiin molemmissa yhdellä lauseella.³⁴

häiritseväksi. Ks. ”Laki ei aiheuttanut soittovyöryä työsuojelupiiriin”, *Helsingin Sanomat* 2.3.1995; ”Nyt palaa taivasalla”, *Helsingin Sanomat* 30.3.1995; ”Tupakkalain neuvontapuhelimeen kyselyitä parvekkeella polttamisesta”, *Helsingin Sanomat* 3.4.1995.

³² ”Tyttö poltti sydämens’ mutt’ poika...”, Hannu Lukkarinen *Helsingin Sanomat* 5.2.1995; ”Tupakkalaki ei koske säättäjiä”, *Helsingin Sanomat* 24.2.1995. Näiden lisäksi Origo nimimerkillä pakinoita kirjoittanut Jouni Lompola otti myös kantaa kahtia jakautuneisuuteen kolmella pakinallaan. Ks. ”Vihollisten maassa”, *Helsingin Sanomat* 8.2.1995; ”Herra Huu päivän sankarina”, *Helsingin Sanomat* 1.3.1995; ”On nähty”, *Helsingin Sanomat* 31.3.1995.

³³ Poikkeuksen tähän tekee 9.7.1995 ilmestynyt hyvin lyhyt uutinen, jossa kerrottiin tupakkatuotteiden myyntimääriä ja vastaavasti myös tulevasta tupakkalaista ja nuuskan myyntikiellosta kirjoitettiin lyhyesti. Ks. ”Nuuskaa myytiin 43 tonnia”, *Etelä-Suomen Sanomat* 9.7.1994.

³⁴ ”Suoja tupakansavua vastaan paranee”, *Etelä-Suomen Sanomat* 20.8.1994; ”Tupakkalain uudistus suojelee nuoria ja tupakoimattomia”, *Etelä-Suomen Sanomat* 2.9.1994.

Nuuskaa käsitteleviä uutisia tarkastellessa toistuvia piirteitä oli *Etelä-Suomen Sanomissa* kaksi. Ensimmäinen oli nuuskaa koskevan lainsäädännön perustelu sen käytön vähäisyydellä tai kuulumattomuudella suomalaiseen kulttuuriin. Esimerkiksi 21. toukokuuta ilmestyneessä uutisessa kerrottiin kahdeksan valiokunnan jäsenen haluavan kieltävän myynnin, sillä ”se ei vielä ole juurtunut suomalaiseen tupakkakulttuuriin”. Vastaavanlaisia yleisyyteen liittyviä perusteluita oli myös 25. toukokuuta ilmestyneessä uutisessa, jossa hallituksen kerrottiin kannattavan myyntikieltoa, koska se on vielä mahdollista toteuttaa, kun käyttö ”ei vielä ole Suomessa yleistynyt”. Vaikka lopuissa nuuskaan liittyvissä uutisissa yleisyyttä tai tapakulttuuria ei suoraan mainittu, oli vastaavia argumentteja mahdollista löytää kahdesta muustakin uutisesta, vaikka ne olivatkin ilmaistu epäsuorasti. Tällaisia epäsuoria mainintoja, kuten ”Ruotsissa käyttö on erittäin suosittua” ja ”siellä on 50 kertaa suuremmat markkinat, kuin Suomessa” käytettiin 5. kesäkuuta ja 9. heinäkuuta ilmestyneissä uutisissa, jolloin myyntikiellosta oli jo päätetty ja uutisten aiheina oli suomalaiset nuuskamarkkinat.³⁵

Toinen yhtä paljon toistunut piirre oli EU-jäsenyyden tai Eta-sopimuksien maininta myyntikiellon perusteena. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysministerin Jorma Huuhtasen kerrottiin pitävän ”tiukasti kiinni siitä, ettei EU -jäsenyysneuvotteluja avata nuuskan vuoksi”.³⁶ Lisäksi 2. maaliskuuta ilmestyneessä uutisessa kerrottiin Suomen muuttaneen nuuskaa koskevaa lainsäädäntöä, sillä ”myynti on kielletty Euroopan unionin alueella direktiivillä”.³⁷ *Etelä-Suomen Sanomissa* ilmentynyt nuuskadiskurssi oli lähes vääjäämättä jollain tavoin liitetty osaksi yleisyys- tai EU -teemaa, joskus mainiten molemmat, eikä nuuskaa juuri muilla tavoin käsitelty.³⁸

Kaiken kaikkiaan nuuskaa koskeva uutisointi oli melko neutraalia, ja lyhytsanaista. Toisaalta artikkeleiden ja sitä myötä myös datan vähäisestä määrästä johtuen, ei laajoja päätelmiä voi oikein tehdä. Huomiota herättävää oli kuitenkin vasta-argumenttien puute, sillä vastakkaisia näkemyksiä ei juurikaan ollut; ainoat nuuskan myyntikieltoa vastustavat näkemykset esiintyivät 21. ja 25. toukokuuta ilmestyneessä uutisessa, jossa kerrottiin valiokunnan kannattavan myynnin jatkamista, sillä lain keskeisimpänä tarkoituksena on vähentää tupakoimattomien ihmisten terveysvaikutuksia, joita nuuska ei tupakansavun tavoin

³⁵ ”Suomalaiselle nuuskalle etsitään markkinoita Ruotsista, *Etelä-Suomen Sanomat* 5.6.1994; ”Nuuskaa myytiin 43 tonnia”, *Etelä-Suomen Sanomat* 9.7.1994.

³⁶ ”Eduskunta kiisteli nuuskasta”, *Etelä-Suomen Sanomat* 25.5.1994.

³⁷ ”Ahvenanmaan oma tupakkalaki sallii nuuskan myynnin”, *Etelä-Suomen Sanomat* 2.3.1995.

³⁸ Kuten edellä mainittua, muissa nuuskamaininnan sisältäneissä uutisissa nuuskan myyntikielto oli ilmaistu hyvin lyhyesti.

aiheuta.³⁹ Osaltaan vastakkaisten näkemysten puuttumiseen on todennäköisesti vaikuttanut pää- ja mielipidekirjoitusten täydellinen puuttumattomuus *Etelä-Suomen Sanomissa* tarkasteltavana ajanjaksolla.

Tupakkalakia koskevat artikkelit yleisesti *Etelä-Suomen Sanomissa* olivat hyvin monenlaisia, ja vaikka julkisissa tiloissa tapahtuvan tupakoinnin päätyminen olikin ylivoimaisesti suosituin aihepiiri, näkyi siinäkin paljon eriäviä näkemyksiä. Osittain tähän on syynä uutisten tapa käsitellä asiaa: osa uutisista oli reportaasien ja haastattelun kaltaisia sekoituksia, joissa kyseltiin eri työpaikkojen toimia ja niiden työntekijöiden näkemyksiä muuttuvaan lainsäädäntöön. Esimerkiksi 5. maaliskuuta ilmestyneessä reportaasissa kerrottiin osan suhtautuvan uuteen lakiin huumorilla ja eräs autokorjaamoyrittäjä kertoi jatkavansa tupakan polttamista yrityksensä tiloissa, huolimatta siitä mitä mieltä asiakas on.⁴⁰ Vastaavasti 1. maaliskuuta ilmestyneessä lähes reportaasin kaltaisessa uutisessa käsiteltiin tupakkalain aiheuttamista muutoksista kunnan virastoissa, joissa tupakoitsijat olivat hyväksyneet muuttuneet käytännöt kuuliaisesti.⁴¹ Toisaalta lain aiheuttamia erimielisyyksiä osattiin odottaa artikkeleiden perusteella, sillä esimerkiksi pääkirjoituksissa kritisoitiin tupakkalakia ja katsottiin sen heikentävän tupakoitsijoiden oikeuksia ja ”lakeja kohtaan tunnettua arvonantoa”. Myös valittajien mahdollista lisääntymistä ja ihmisten jakautumisesta kannettiin huolta, vaikka toisaalta pääkirjoituksissa korostettiin tupakoinnin selkeitä terveyshaittoja.⁴²

Etenkin monessa kevään 1995 artikkeleissa liitettiin tupakkalakidiskurssiin pakkotupakoinnin lisäksi ajatus tupakoinnin lopettamisesta ja työnantajien tarjoama tuki oli monesti reportaasin tyylisissä uutisissa mainittu jollain tavalla. Esimerkiksi edellä mainitsemisemieni 1. ja 5. maaliskuuta ilmestyneiden artikkeleiden lisäksi muun muassa 2. tammikuuta ja 26. helmikuuta julkaistuissa uutisissa käsiteltiin tupakanpolton lopettamista. Näistä toisessa mainittiin lain motivoivan lopettamisessa, kun taas vastaavasti toisessa ilmoitettiin ”Nyt jos koskaan” lopettamiseen liittyen.⁴³ Tämä eräänlainen lopetus -teema oli

³⁹ ”Sosiaali- ja terveysvaliokunta: Tupakoinnin ikäraja nostettava 18 vuoteen”, *Etelä-Suomen Sanomat* 21.5.1994; ”Eduskunta kiisteli nuuskasta”, *Etelä-Suomen Sanomat* 25.5.1994.

⁴⁰ ”Uusi tupakkalaki lipsuu kauppakeskuksissa”, *Etelä-Suomen Sanomat* 5.3.1995.

⁴¹ ”Tupakat tumpattu Lahden virastoissa”, *Etelä-Suomen Sanomat* 1.3.1995.

⁴² ”Piiput piiloon”, *Etelä-Suomen Sanomat* 11.1.1995; ”Viinaa, tupakkaa ja ahdistelua”, *Etelä-Suomen Sanomat* 26.2.1995; ”Tiukka tupakkalaki”, *Etelä-Suomen Sanomat* 2.3.1995.

⁴³ ”Tupakoinnin lopettaminen voi onnistua työnantajan tuella”, *Etelä-Suomen Sanomat* 2.1.1995; ”Lahdessa tungosta vieroituskursseille”, *Etelä-Suomen Sanomat* 26.2.1995.

esillä pääosin maaliskuun vaihteessa ja artikkeleista päätellen osalle lain voimaantulo saattoi vaikuttaa tupakan lopettamispäätökseen.⁴⁴

2.4 Länsi-Savo

Länsi-Savossa ilmestyi aikarajaukseni aikana 44 artikkelia tupakkalaista, joista yhdeksän käsitteli nuuskaa. Nuuskaa käsitelleet artikkelit painoutuivat myös *Länsi-Savossa* vuoden 1994 puolelle ja erityisesti touko- kesäkuun vaihteeseen, jolloin myös eduskunnassa asia oli esillä.⁴⁵

Lehden uutisointi nuuskasta oli suppeaa ja melko neutraalia, vaikka esimerkiksi RKP:n puoltavia näkemyksiä nuuskan myyntikieltoon liittyen ei kerrottukaan.⁴⁶ *Länsi-Savon* vaisu uutisointi aiheesta oli havaittavissa esimerkiksi 2. kesäkuuta ilmestyneessä pääkirjoituksessa, jossa nuuskan myyntikieltoon ei otettu suoranaisesti kantaa, vaikka viranomaisten ”kieltolinjaa” kyseenalaistettiin.⁴⁷ Vuonna 1995 ilmestyi vain yksi nuuska-aiheinen artikkeli ja kesän 1994 jälkeen artikkelien sisältämät harvat maininnat nuuskasta olivat pääosin lyhyitä ja mitäänsanomattomia lauseita, kuten ”nuuskan myynti kielletään”.⁴⁸ Vielä laajemmin lehden puuttumattomuutta asiaan ilmentää myös se, kuinka kesäkuun jälkeen vain kaksi artikkelia kirjoitti hieman laajemmin nuuskasta, eikä kumpikaan näistä ollut osa lehden uutisia tai pääkirjoituksia. Ensimmäinen näistä oli 3. lokakuuta ilmestynyt ja hyvin omalaatuisesti kirjoitettu lyhyt selostus lehden Rytmihäiriöitä -osiossa, joka kertoi uimari Jani Sievisen olevan monien urheilijoiden tavoin nuuskaajia, joiden täytyy jatkossa hakea ”myrkkynsä lahden takaa Ruotsista”. Toinen nuuskaa laajalti käsitellyt teksti oli vuoden viimeisenä päivänä ilmestynyt mielipidekirjoitus tulevasta EU-jäsenyydestä, jossa myös niin ikään kerrottiin muuttuvasta lainsäädännöstä, sekä ruotsalaisten yritysten pyrkimyksistä järjestää nuuskan postimyyntiä Suomeen, sillä arvioiden perusteella Suomessa olisi ”noin 20 000 - 30 000 ihmistä, jotka haluavat vapaaehtoisesti tunkea ällöttävän näköistä...tavaraa huulensa alle”.⁴⁹

⁴⁴ Esim. Jaakko Ahteen pakinassa viitattiin tupakkalakkoon ja toisessa mielipidekirjoituksessa tupakoinnin vähentämiseen. Ks. ”Tupakkaturinaa”, *Etelä-Suomen Sanomat* 7.3.1995; ”Tutkijoille töitä”, *Etelä-Suomen Sanomat* 2.3.1995.

⁴⁵ Ks. viite 12.

⁴⁶ ”Eduskunta kielsi tupakan myynnin alle 18-vuotiaille”, *Länsi-Savo* 1.6.1994.

⁴⁷ Pääkirjoituksessa keskityttiin käsittelemään tupakan ikärajan nostamista ja pohdittiin kieltojen toimivuutta nuorten tupakointia vastaan. Nuuska mainittiin yhtenä lain tuomana muutoksena. ”Laki rikottavaksi?”, *Länsi-Savo* 2.6.1994.

⁴⁸ Ks. ”Tupakasta eroon helpommin ryhmässä”, *Länsi-Savo* 23.9.1994; ”Tupakkalailla lapsia ja nuorisoa suojelemaan”, *Länsi-Savo* 28.2.1995.

⁴⁹ ”Nuuskaa poskeen, Jani Sievinen”, *Länsi-Savo* 3.10.1994; ”Nuuskaa ja vauvanruokaa”, Lauri Peltola, *Länsi-Savo* 31.12.1994.

Vähäisestä artikkelien määrästä huolimatta nuuskaan liittyneissä artikkeleissa toistettiin jonkin verran nuuskan käytön vähäisyyttä Suomessa, jonka vuoksi myyntikiellon katsottiin olevan vielä toimiva ratkaisu. Vastaavissa määrin myös Euroopan unionin jäsenyys ja Eta-sopimus mainittiin nuuskan yhteydessä, eikä kumpikaan vaikuttanut olevan toistaan yleisempää Länsi-Savossa ilmentyneessä nuuskadiskurssissa, etenkin kun niitä käytettiin myös yhdessä.⁵⁰ Puolustavia mielipide- tai pääkirjoituksia ei ilmentynyt ja artikkeleiden pohjautuminen pitkälti eduskunnassa tapahtuneen keskustelun uutisointiin ei liioimmin anna syytä tehdä laajoja päätelmiä tietynlaisesta diskurssista.

Yleisesti ottaen tupakkalaista kirjoiteltiin hyvin laajalti, johon osaltaan on vaikuttanut mielipidetekstien suuri lukumäärä. Esimerkiksi yksistään helmikuussa ilmestyi kuusi mielipidekirjoitusta, joissa aiheet vaihtelivat muun muassa pakkotupakoinnin aiheuttamista terveyshaitoista tupakan aiheuttamaan riippuvuuteen.⁵¹ Kuitenkin kaikkia aikarajaukseen sisältyneitä artikkeleita tarkastellessa nousi nuoret pakkotupakoinnin lisäksi yhdeksi eniten käsitellyksi teemaksi. Näissä artikkeleissa muun muassa mainittiin tupakkalain tarkoitus vähentää nuorison tupakanpoltoa ja ehkäistä nuorten tupakoinnin aloittamista. Lisäksi eräässä haastattelussa kysyttiin nuorilta näiden omia mielipiteitä tupakan ikärajan nostamiseen liittyen.⁵² Aihetta käsiteltiin myös kolmessa pääkirjoituksessa, joista jokaisessa painotettiin lain kohteena olevan nimenomaisesti nuoriso, jonka vuoksi pohdittiin, kuinka tupakoinnista ja uudesta laista pitäisi nuoria valistaa, jotta tupakointi todella myös vähenisi.⁵³

Tähän nuoriso -teemaan oli myös joissakin artikkelissa liitetty huumeet ja keskeisenä ajatuksena tällaisissa artikkeleissa tuntui olevan tupakoinnin haitallisuus nuorille, pääasiallisesti, siksi, että se voisi toimia porttina ”kaikkiin muihin riippuvuutta aiheuttaviin aineisiin”⁵⁴ Suoraan tähän aiheeseen liittyen ilmestyi kaksi uutista ja mielipidekirjoitus, joiden

⁵⁰ ”Eduskunta kielsi tupakan myynnin alle 18-vuotiaille”, *Länsi-Savo* 1.6.1994; ”Ankara tupakkalaki kertoo tuotteen vaarallisuudesta”, Timo Ihamäki, *Länsi-Savo* 20.8.1994.

⁵¹ Ks. esim. ”Tupakointi on hidas itsemurha”, *Tupakoimaton, Länsi-Savo* 22.2.1995; ”Tupakkalaki muuttuu- oletko valmis?”, *Savuton, Länsi-Savo* 17.2.1995.

⁵² Ks. esim. ””Jos onnistuis lopettamaan””, *Länsi-Savo* 12.2.1995; ”Tupakkalaila lapsia ja nuorisoa suojelemaan”, *Länsi-Savo* 28.2.1994; ”Valistusta vai pelottelua tupakkakoulutuksen linjaksi”, *Länsi-Savo* 17.3.1994; ”Onko 18 vuotta sopiva ikäraja tupakanostoon?”, *Länsi-Savo* 4.3.1995.

⁵³ ”Tupakointia vastaan”, *Länsi-Savo* 7.11.1994; ”Elämäntaidoilla irti tupakasta”, *Länsi-Savo* 21.11.1994; ”Liian tiukka tupakkalaki tekee monista lainrikkoojia”, *Länsi-Savo* 23.2.1995.

⁵⁴ ”Valistusta vai pelottelua tupakkakoulutuksen linjaksi”, *Länsi-Savo* 17.3.1994.

lisäksi myös 21. marraskuuta julkaistu pääkirjoitus mainitsi nuorten tupakanpolton ja huumeiden välisen yhteyden osana nuoriso -teemaa.⁵⁵

2.5 Yhteenvedo lehdistä

Seuraavasta taulukosta on nähtävissä artikkeleiden genret ja lukumäärät eri sanomalehdissä. Eri juttutyyppeiden luokittelun olen tehnyt hyödyntämällä Jyrki Pietilän väitösteoksessa löytyneiden juttutyyppeiden luokittelutaulukkoa, sekä hyvin yksityiskohtaisia perusjuttutyyppeiden tyyppi- ja piirteitä hyväksi käyttäen. Koska valtaosa artikkeleista oli melko selkeästi luokiteltavissa uutisiksi, mielipide- tai pääkirjoitukseksi, en kokenut tarpeelliseksi luokitella jokaista artikkelia yhtä spesifisti, kuin Pietilä on tehnyt.⁵⁶ Tästä johtuen olen luonut ”Muu” kategorian, johon olen sisällyttänyt esimerkiksi haastattelut ja selostukset, sillä en kokenut edellä mainittujen erittelyä tarpeellisenä osittain niiden vähäisen määrän vuoksi, minkä takia se tuskin olisi tuonut tutkimukselleni yhtään lisäarvoa.

Taulukko 2. Lehdissä olleiden artikkeleiden jaottelu osittain perusjuttutyypejä hyödyntäen.⁵⁷ Suluissa nuuskaa käsitelleiden artikkeleiden lukumäärä.

	Uutiset	Mielipiteet	Pääkirjoitukset	Pakinat	Reportaasit	Muut	Yhteensä
Helsingin Sanomat	31	7	5	3	8	1	55 (18)
Etelä-Suomen Sanomat	23	3	3	1	1	3	34 (9)
Länsi-Savo	18	10	8	0	3	4	43 (9)
Yhteensä	72	20	16	4	12	8	132 (36)

Pieni osa uutisista oli hieman tulkinnanvaraisia, sillä ne olisi voinut kerronnallisuuden ja haastattelujen perusteella luokitella myös reportaaseiksi, mutta toisaalta informatiivisuuden ja neutraaliuden puolesta taas ei. Tämän vuoksi olen luokitellut muutaman artikkelin mielivaltaisesti kuuluvan osaksi uutiskategoriaan, vaikka ne olisikin ollut mahdollista

⁵⁵ ”Huumeiden käyttö Mikkelissä ennallaan”, *Länsi-Savo* 19.8.1994; ”Nuorten huumekeilut kasaantuvat päivittäin tupakoiville nuorille”, *Länsi-Savo* 6.9.1994; ”Elämäntaidoilla irti tupakasta”, *Länsi-Savo* 21.11.1994; ”Hatunnosto Riitalle”, Yrjö Hyvärinen, *Länsi-Savo* 22.2.1995.

⁵⁶ Pietilä 2008, 39–41. Kappaleesta 2.2 alkaen Pietilä on selostanut eri perusjuttutyyppeiden piirteitä ja funktioita.

⁵⁷ Ks. viite 53.

luokitella eri ihmisten näkökantojen ja selostavan tyylin kautta myös ehkä reportaaseiksi. Koin niiden kuitenkin kuuluvan nimenomaisesti uutiseksi, sillä kyseiset artikkelit ovat hyvin informatiivisia ja aiheeseen sidottuja, jolloin niiden keskeisenä seikkana vaikutti olevan informoida tupakkalain uusimmista käänteistä, vaikka eri ihmisten näkemykset olivatkin niissä läsnä. Kyseisten artikkeleiden kieli ei myöskään eri ihmisten näkökulmien ja kerronnallisuudesta huolimatta eronnut tavanomaisista uutisista. Vain selkeät reportaasit olen luokitellut ryhmään ”Reportaasit” ja vastaavasti selkeästi haastatteluiden ympärille rakentuneet artikkelit olen sijoittanut ryhmään ”Muut”.

Eniten tupakkalakiin liittyviä artikkeleita oli *Helsingin Sanomissa*, joskin eroavaisuudet lehtien välillä eivät pääasiallisesti olleet kovin suuria. Kuitenkin nuuskaa koskevissa artikkeleiden määrissä oleva ero *Helsingin Sanomien* ja *Etelä-Suomen Sanomien* ja *Länsi-Savon* välillä on huomattava, sillä kahdessa jälkimmäisessä julkaistiin yhteensä yhtä paljon, kuin *Helsingin Sanomissa* yksistään. Mielipide- ja pääkirjoituksissa oleva ero *Länsi-Savon* ja *Etelä-Suomen Sanomien* välillä oli merkillepantavaa etenkin, kun molemmat ovat melko verrattavissa olevia maakuntalehtiä. Lisäksi *Etelä-Suomen Sanomissa* nuuskaan liittyviä mielipiteitä ei ollut ollenkaan.

Helsingin Sanomissa julkaistut kolme Jouni ”Origo” Lompolon kirjoittamat pakinat olivat hienoinen erottava tekijä muihin lehtiin verrattuna, sillä pakinat ovat yleisesti ottaen vähentyneet lehdissä 1900-luvun lopulla.⁵⁸ Myös reportaaseja oli *Helsingin Sanomissa* eniten, joskin eron muodosti jo aiemmin mainittu kuusiosainen artikkelisarja Oy Aga Ab:n kaasutehtaan työntekijöistä.⁵⁹

Kaikissa kolmessa lehdessä tupakkalain uutisointi oli nuuskan osalta melko neutraalia, eikä selkeästi erottuvia sanavalintoja tai mielipiteitä ilmaistu. *Helsingin Sanomissa* esiintyi lukumäärällisesti eniten nuuskaa käsitteleviä artikkeleita, ja myös diskurssi oli laajempaa. Tähän syynä näen olleen nuuskaa käsitelleet ja aiheeseen kantaa ottaneet mielipidekirjoitukset sekä pääkirjoitus, joita esimerkiksi *Etelä-Suomen Sanomissa* ei ollut. Nuuskasta kirjoitettiin joko nuuskana tai spesifimmin suunuuskana, joskin poikkeuksen tähän tuo *Helsingin Sanomissa* helmi- ja maaliskuun vaihteessa ilmestynyt kuusiosainen reportaasisarja, jossa käytettiin uutisista poiketen hyvin kohosteista kieltä. Muun muassa nuuskasta käytettiin enimmäkseen sanaa mälli. Kuitenkin yleisesti ottaen voikin katsoa kaikkien lehtien pysytelleen nuuskakysymyksestä etäällä, sillä uutisissa käytetty kieli ja ilmaukset olivat hyvin

⁵⁸ Pietilä 2008, 80, 85.

⁵⁹ Ks. viite 24.

samankaltaisia kaikissa lehdissä, ja ennen kaikkea *Etelä-Suomen Sanomissa* ja *Länsi-Savossa*, joissa osa uutisista oli jopa otsikointia myöten hyvin samankaltaisia.⁶⁰ Lehdet esittivät nuuskaa koskevat argumentit alkuperäisten esittäjien nimissä, joka jo itsessään ilmentää etäisyyden pitämistä aiheeseen liittyen.⁶¹ Toisaalta on huomioitava *Länsi-Savossa* ja osittain myös *Etelä-Suomen Sanomissa*⁶² vähemmän esiintyneet vasta-argumentit, joiden vuoksi voi myös pohtia, oliko RKP:n, sekä muiden nuuskan myyntikieltoa vastustaneiden kansanedustajien kommenttien poisjättäminen uutisoinnin yhteydessä tarkoituksenhakuista, vai yksinkertaisesti tiedostamattomasti tapahtunut teko, jonka perimmäisenä syynä on ollut tupakkalakiuutisten tiivistäminen nuuskan osalta. Mielestäni suoria päätelmiä ei tässä yksittäisen lehden kannalta voi tehdä, sillä tutkittavissa lehdissä oli nuuskaan liittyviä uutisia tai pääkirjoituksia yksinkertaisesti liian vähän.

Ajallisesti uutisointi oli hyvin yhteneväistä, sillä tupakkalakia koskevien artikkeleiden perusteella helmikuu oli kaikissa lehdissä suosituin kuukausi. Toinen yhdistävä tekijä oli maaliskuun alun jälkeinen nopea uutisten väheneminen. Aihe ei todennäköisesti ollut enää kovinkaan relevantti lain voimaantulon jälkeen, ja koska kaupalliselle journalismille uutisen arvo on pitkälti riippuvainen sen tuoreudesta, ei uutisointia varmaankaan koettu tarpeelliseksi.⁶³ Nuuskaan liittyen yhdistäviä tekijöitä lehtien diskursseissa oli juuri EU -teema, joka mainittiin jokaisessa lehdessä useamman kerran nuuskan yhteydessä. Lisäksi käytön vähäisyys ilmentyi jossain määrin jokaisessa lehdessä, kun taas yksilönvapautta korostettiin nimenomaisesti *Helsingin Sanomissa* ilmestyneessä pää- ja mielipidekirjoituksessa.

Yleisesti tupakkalaista uutisoidessa pakkotupakointi ja tupakoinnin loppuminen työpaikoilla olivat kaikissa lehdissä yhtenäin mainittu, usein myös nuuskaa käsitelleissä artikkeleissa. *Etelä-Suomen Sanomissa* työpaikkoihin liittyviin uutisiin ja reportaaseihin liitettiin kertomuksia tupakoinnin lopettamisesta ja työnantajien toimenpiteistä, esimerkiksi nikotiinilaastareiden kustantamisesta, joka oli muihin lehtiin nähden useammin esillä. Tämä tupakoinnin lopettamiseen liittyvä teema oli mahdollisesti juuri Lahden alueella suosittu ja ajankohtainen aihe, sillä myös *Helsingin Sanomissa* ilmestyi uutinen, joka kertoi, kuinka

⁶⁰ Vrt. esim. ”Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiristäisi tupakoinnin ikärajaa”, *Länsi-Savo* 21.5.1994; ”Sosiaali- ja terveysvaliokunta: Tupakoinnin ikäraja nostettava 18 vuoteen”, *Etelä-Suomen Sanomat* 21.5.1994, tai ”Suomalaiselle nuuskalle ryhdytään etsimään markkinoita Ruotsista”, *Länsi-Savo* 5.6.1994; ”Suomalaiselle nuuskalle etsitään markkinoita Ruotista”, *Etelä-Suomen Sanomat* 5.6.1994.

⁶¹ Holmberg 2004, 51.

⁶² *Etelä-Suomen Sanomissa* RKP:n vastustusta ei mainittu ollenkaan, mutta toisaalta nuuskaa myös käsiteltiin hieman suppeammin.

⁶³ Holmberg 2004, 44, 49; Tommila & Salokangas 1998, 225.

Lahdessa on vieroituskursseille suurta kysyntää.⁶⁴ Eniten pakkotupakointiin otettiin kantaa *Länsi-Savossa*, jossa ilmestyi myös eniten mielipidekirjoituksia. Osa kirjoituksista oli sen verran passiivisaggressiivisia, että lehti puutui tähän pääkirjoituksellaan ”Malttia, raittiit” ja vaati ihmisiltä suvaitsevaisuutta.⁶⁵

Jokainen lehti korosti tupakan haittoja ja sen myötä myös kannatti tupakkalakia, joskin työpaikoilla tapahtuvia ylilyöntejä pidettiin mahdollisina. *Länsi-Savo* korosti pääkirjoituksissaan valistusta, jotta tupakointi vähentyisi. *Helsingin Sanomat* olivat pitkälti samoilla linjoilla korostaessaan tiedon lisäämistä, sekä toivoi tupakanpolttajille tukea ja apua lopettamiseen. Toisaalta *Helsingin Sanomat* korosti liian tiukkojen kieltojen mahdollisesti myös toimivan juuri päinvastaisella tavalla kuin on toivottu. *Etelä-Suomen Sanomat* myös mainitsi tiukan lain mahdollisesti lisäävän erimielisyyksiä työpaikoilla. Kaiken kaikkiaan ainakin pääkirjoitusten osalta lehdet olivat hyvin samankaltaisia.

⁶⁴ ”Lahdessa tungosta vieroituskursseille”, *Helsingin Sanomat* 26.2.1995.

⁶⁵ ”Malttia, raittiit”, *Länsi-Savo* 16.3.1995.

3 LEHDISTÖ SUHTEESSA TUTKIMUSKIRJALLISUUTEEN

Tässä luvussa vertailen lehtien diskursseja ja teemoja tutkimuskirjallisuuteen, sekä vielä erikseen 1990-luvun tutkimuskirjallisuuteen, jotka ovat ilmestyneet suurimmilta osin ennen tupakkalain voimaantulua ja joista osaa on myös käytetty lainsäädännön suunnittelussa.⁶⁶ Edellä mainituista syystä johtuen olen katsonut tarkasteltujen teosten olevan osa vuoden 1995 tupakkalakia ja sen kontekstia. Tähän vielä lisätäkseen, kontekstualisointia vaikeuttaa jo aiemmin mainittu tutkimuskirjallisuuden puute nuuskaan liittyen, jonka vuoksi eritoten sen osalta ei laajoja pohdintoja ole mahdollista tehdä. On myös hyvä muistaa, että tekstejä tarkasteltaessa sisältöanalyysin avulla ei ole täysin vääriä tai oikeita tulkintoja, vaan kyse on perustelujen laadullisuudesta.⁶⁷

3.1 Tupakkalakia käsittelevät tutkimukset

Pekka Hakkarainen kertoo lehtien tupakkalakikeskusteluissa näkyneen nimenomaisesti tupakoinnin rajoittaminen työpaikoilla ja vastaavasti Mirva Hirvonen kertoo terveystieteellisen diskurssin olleen lähes jokaisessa sanomalehti *Karjalaisen* tupakkalakia käsitelleissä uutisissa.⁶⁸ Eritoten lain epämääräisyys tupakointitilan määrittelyssä oli omiaan aiheuttamaan kiistatilanteita, jonka myös Hakkarainen mainitsee. Osaltaan tähän oli syynä, kuten jo aiemmin mainittua⁶⁹, sosiaali- ja terveysministeriön sisäiset erimielisyydet laintulkinnassa, joka näkyi myös lehdissä. Lopulta aivan kaikkein tiukimpaan tulkitaan ei kuitenkaan päädytty, joka olisi vaatinut tupakkatilojen alipaineistetusta. Kuitenkin tilojen kalliit rakennuskustannukset johtivat siihen, että suurin osa työpaikoista ei ryhtynyt rakentamaan tupakointitiloja työpaikalle, jolloin tupakoijat joutuivat siirtymään ulos. Sosiaali- ja terveysministeriö myös ohjeisti työnantajia kohdistamaan mieluummin varoja työntekijöiden tukemiseen tupakan vieroittumisessa, kuin kalliiden tupakkakoppien rakentamiseen.⁷⁰ Tämä on todennäköisesti vaikuttanut uutisissakin⁷¹ mainittuihin toimenpiteisiin työnantajien puolelta.

Rauno Lahtinen mainitsee tupakkalain aiheuttaneen paljon keskustelua, joka kuitenkin oli pääosin myönteistä ja tupakkalakia tukevaa. Hakkarainen myös kertoo 90 prosenttia

⁶⁶ Mm. Rimpelä 1991 kuuluu osaksi Lääkintöhallituksen julkaisuja, sekä esim. Tennberg 1995 on toiminut Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksenä.

⁶⁷ Holmberg 2004, 67.

⁶⁸ Hakkarainen 2000, 83; Hirvonen 1998, 46.

⁶⁹ Ks. mm. viitteet 28 ja 29.

⁷⁰ Hakkarainen 2000, 83–84.

⁷¹ Ks. viitteet 40 ja 41.

tutkimuksen vastaajista ”hyväksyvänsä täysin tai pääpiirteissään” voimaanastuneen lain sisältämät tupakointi rajoitukset työpaikoilla.⁷² Tutkimani kolmen lehden näkökulma oli melko selvä ja jokseenkin saman suuntainen, kuin edellä mainitussa tutkimuksessa; kaikki lehdet puolsivat pakkotupakoinnin vähentämistä ja peräänkuuluttivat tupakan aiheuttamia terveysriskejä, joskin lain toimeenpanoa ja tiedotusta arvosteltiin. Piispa mainitseekin useiden lehtien suositelleen valistusta tiukkojen kieltojen sijasta, ja yleisimmin näissä kirjoituksissa viitattiin myös nuoriin. Piispan mukaan pääkirjoituksista vain 10 prosenttia suhtautui tupakkalakiin kielteisesti, joka osaltaan kuvaa, kuinka yhteneväistä lehtien kannat lopulta olivat.⁷³ Hänen mainitsemansa seikat sopivatkin mielestäni hyvin yhteen tutkimani lehtien kanssa tehtyihin löydöksiin.

Hakkarainen mainitsee työpaikkatupakoinnin rajoittamisen onnistuneen ilman suurempia konflikteja, johon tutkimukseni pohjalta ei puolestaan voi sanoa suuntaan tai toiseen.⁷⁴ Maaliskuun alun jälkeen uutisointi tutkimissani lehdissä loppui lähes täysin, eikä suurista riidoista ollut viitteitä.⁷⁵ Toisaalta helmikuussa olleet mielipidekirjoitukset, eritoten *Länsi-Savossa*, eivät antaneet syytä olettaa aivan näin yksiselitteistä lopputulemaa. Hara ja Lipponen mainitsevat lain saaneen kritiikkiä nimenomaisesti ennen voimaantuloa, kun taas voimaanastumisen jälkeen mielipiteet muuttuivat myönteisemmiksi.⁷⁶ Tämä voi selittää myös tutkimissani lehdissä tapahtunutta uutisoinnin loppumista maaliskuun alun jälkeen. Pakkotupakoinnin osalta vuoden 1995 laki on nähty onnistuneen hyvin, sillä esimerkiksi Antero Heloman mukaan passiivinen tupakointi oli vähentynyt merkittävästi jo vuoteen 1996 mennessä.⁷⁷

Nuuskan osalta Hakkarainen mainitsee ETA-sopimuksen vaikuttaneen yhdessä nuuskan terveysvaikutusten kanssa, vaikka ”Eurooppa-korttia” käytettiin hyvin laajalti molemmin puolin. Kuitenkaan tutkimissani lehdissä terveysvaikutuksia ei juurikaan mainittu, vaan nimeämäni EU -teema oli lehtiä yhdistävä tekijä, jolla nuuskan myyntikieltoa nimenomaisesti puolustettiin. Ainoat artikkelit, jotka mainitsivat selkeästi nuuskan terveysvaikutukset yhdessä EU -teeman kanssa, olivat neljän lääketieteen ammattilaisen julkaisema mielipideteksti *Helsingin Sanomissa* myyntikiellon äänestyspäivän aamuna, sekä

⁷² Hakkarainen 2000, 86; Lahtinen 2010, 148.

⁷³ Piispa 1997, 29, 317–318.

⁷⁴ Hakkarainen 2000, 86.

⁷⁵ Vastaavasti myös Hirvonen mainitsee tutkielmassaan uutisoinnin loppuneen *Karjalaisessa* ”maaliskuun loppuun mennessä”. Ks. Hirvonen 1998, 1.

⁷⁶ Hara & Lipponen 2006, 18.

⁷⁷ Heloma 2012, 34.

Länsi-Savossa myöhemmin ilmestynyt Mikkelin lääninlääkäriin kirjoittama mielipideteksti. Hakkarainen nostaa *Helsingin Sanomissa* ilmestyneen mielipiteen esimerkiksi nuuskan myyntikieltoa kannattaneiden argumentaatiosta. Sen sijaan nuuskan vasta-argumenteista merkittäväksi Hakkarainen katsoo olleen nuuskan turvallisuus muille seurassa olijoille, joka oli myös tutkimissani lehdissä jossain määrin mainittuna.⁷⁸

Nuuskan myyntikielto ei vaikuta lehtien kirjoittelun perusteella aiheuttaneen laajaa vastarintaa, etenäkään eduskunnan ulkopuolella, sillä aiheeseen liittyviä mielipidekirjoituksia ei juurikaan ilmestynyt. Hakkarainen, kuitenkin kuvaa eduskunnassa käytyä keskustelua ”kädenväännöksi”⁷⁹, jonka vuoksi olisi voinut olettaa lehdissä esiintyneen enemmän aiheeseen liittyviä artikkeleita, kuin mitä tutkimissani lehdissä lopulta oli. Osa tästä debatista on toki voinut jäädä tutkimukseni aikarajauksen ulkopuolelle, sillä Hakkarainen mainitsee keskustelua syntyneen lakia valmisteltaessa, samalla kun lausuntoja haettiin ulkomailta.⁸⁰

3.2 Lehdistödiskurssi omassa ajassaan

Ajan tutkimuskirjallisuuteen verrattaessa lehdissä ilmentyneet diskurssit ovat pitkälti vastaavia. Esimerkiksi nuuskan uutisoinnin vähyys ja mielipidekirjoitusten puuttumattomuus osaltaan kertoo, ettei asia aiheuttanut samanlaista julkista keskustelua, kuin tupakoinnin rajoittaminen. Syynä tähän oli todennäköisesti käytön vähäisyys, jonka vuoksi myös ajan tutkimuksissa nuuska noteerattiin hyvin heikonlaisesti. Esimerkiksi tupakkatuotteiden kulutusta mitanneissa tutkimuksissa nuuskaa käsittelevät osuudet olivat hyvin lyhyitä, tai se oli jopa liitetty yhteen purutupakan kanssa.⁸¹ Hirvonen ei mainitse vuonna 1998 valmistuneessa tutkielmassaan ollenkaan nuuskaa, vaan keskittyy nimenomaisesti tupakkaan.⁸² Huomion arvoista on myös EU -teeman vähäisyys ajan tutkimuskirjallisuudessa, Huomion arvoista on myös EU -teeman vähäisyys ajan tutkimuskirjallisuudessa, vaikkakin se oli hyvin olennainen osa nuuskan uutisointia tutkimissani lehdissä. Matti Rimpelän tutkimuksessa *Nuorten suojele tupakkatuotteilta 1977–1991: nuorten terveystapatutkimus*, mainitsi lyhyesti nuuskan käytön lisääntyneen, mutta korosti, kuinka nuuskaa ”käyttää vain pieni vähemmistö pojista”.⁸³ Vastaavasti sosiaali- ja terveysministeriön teettämässä tutkimuksessa *Nuorten suojele*

⁷⁸ Hakkarainen 2000, 75, 79–80.

⁷⁹ Hakkarainen 2000, 74.

⁸⁰ Hakkarainen 2000, 77.

⁸¹ Esimerkiksi Tupakkatilasto 1996 tai Korhonen 1986.

⁸² Hirvonen 1998.

⁸³ Rimpelä 1992, 13, 30.

tupakkatuotteilta: seurantaraportti 1977-1993, tupakkariippuvuudesta kärsivien henkilöiden kerrottiin käyttäneen lähes yksinomaan savukkeita ja nuuskakokeiluiden todettiin olevan vuonna 1993 ”yhtä harvinaisia kuin kaksi vuotta aikaisemmin”.⁸⁴

Toisaalta nuuska ei ollut täysin tuntematonta kaikille nuorille vuonna 1995, sillä esimerkiksi 18-vuotiaista pojista nuuskasi silloin tällöin noin 7 prosenttia.⁸⁵ Nuuskaan verrattuna tupakointi oli kuitenkin selvästi yleisempää ja käyttö oli lisääntynyt nuorten keskuudessa, jonka vuoksi etenkin nuorten tupakointia pyrittiin vähentämään ja käytön aloittamista estämään.⁸⁶ Esimerkiksi Matti Rimpelä totesi tutkimuksessaan nuuskaan liittyen, kieltämisen olevan hyvä keino ennaltaehkäistä sen käytön kasvua⁸⁷, ja vastaava argumentti löytyikin tutkimistani lehdistä muutaman vuosi Rimpelän tutkimuksen jälkeen. Sosiaali- ja terveysministeriö oli linjannut lain tärkeimmäksi tavoitteeksi suojella ihmisiä tupakansavulta⁸⁸, ja sama korostui myös tutkimani lehtien uutisdiskursseissa. Piispa toteaaakin lehtien toistaneen kirjoituksissaan sosiaali- ja terveysministeriön perusteluita, etenkin pakkotupakointiin liittyen.⁸⁹ Nuuskan osalta tutkimani lehdet eivät ainakaan asettuneet vastustamaan nuuskan myyntikieltoa.

Tupakkalain voimaantumisen ympärillä tehdyt ja ilmestyneet tutkimukset ovat selvästi keskittyneet tupakointiin, ja vaikka osa on nimellisesti ollut keskittynyt tupakkatuotteiden kulutuksen ja sen syiden tutkimiseen, on nimenomaisesti savukkeet olleet se kaikkein relevantein tutkimuskohde. Tähän syynä näen olevan kolme eri tekijää, joista ensimmäinen on nimenomaisesti tupakansavun haitallisuuden varmistuminen, jonka vuoksi tupakoinnin lisäksi keskityttiin eritoten pakkotupakoinnin vähentämiseen. Tupakointia oli toisaalta pyritty jo vuoden 1976 tupakkalailla vähentämään, mutta koska se ei ollut merkittävästi vähentynyt, sekä erityisesti naisten ja nuorten tupakoinnissa oli havaittavissa kasvua, koettiin tupakoinnin rajoittaminen tärkeäksi asiaksi.⁹⁰ Kolmantena seikkana puolestaan on pidemmän aikavälin kehitys, joka liittyy terveystieteeseen, sekä tupakoinnin vaarojen ymmärtämiseen; toisen maailmansodan jälkeen suomalainen terveystieteellinen tutkimus oli keskittynyt imeväiskuolleisuuden pienentämiseen ja vastaavasti tuolloin tupakointi yleistyi sotien jälkeen selvästi. Vasta 1960-luvulta alkaen tupakanpolton haittoja alettiin ymmärtämään

⁸⁴ Rimpelä 1993, 69, 83.

⁸⁵ Heloma 2012, 17.

⁸⁶ Rimpelä 1993, 17, 21, 35.

⁸⁷ Rimpelä 1992, 30. Ks. myös Rimpelä 1991, 101.

⁸⁸ Tennberg 1995, 11; Rimpelä 1993, 34.

⁸⁹ Piispa 1997, 287.

⁹⁰ Piha & Niemensivu 1986, 152, 158; Puska 1986, 140; Rimpelä 1991, 35.

kansanterveydellisenä riskinä, jonka vuoksi myös tupakan savun vaarallisuus koettiin vuonna 1995 hyvin merkittävänä uudistuksena ja pyrkimyksenä parantaa yleisesti koko väestön terveyttä ja elintapoja.⁹¹

Monissa ajan tutkimuksissa käsiteltiin myös lisääntyntä piilomainontaa ja pohdittiin lain tiukentamista myös siltä osin. Mainontakiellon taustalla oli pyrkimys vähentää nuorten tupakointia tai sen aloittamista.⁹² Kuitenkaan mainonnan kieltäminen ei ollut kovin laajalti tutkimissani lehdissä esillä, vaikka se onkin nähty yhtenä merkittävänä muutoksena vuoden 1995 tupakkalaisissa.⁹³ Syy tähän on todennäköisesti hyvin samankaltainen kuin nuuskaa koskevassa uutisoinnissa; todennäköisesti sen ei katsottu vaikuttavan ihmisten elämään merkittävästi, jonka vuoksi se ei ollut yhtä relevantti uutisoinnin kohde, kuin esimerkiksi pakkotupakointi.

Tutkimuksia tarkastellessa huomaa, ettei nuuska ollut tupakkalakia säädettäessä selvästikään kaikkein relevantein ongelmakohta tai huomattava työikäisten terveyttä uhkaava tupakkatuote. Tämän vuoksi onkin loogista päätellä, ettei nuuskaa ole tarkasteltu yksittäin johtuen sen käytön vähäisyydestä, sekä myös mahdollisesti sen savuttomuudesta, jonka vuoksi se ei aiheuta vastaavanlaisia terveysriskejä sivullisille, kuten tupakointi. Tämä myös voi selittää uutisoinnin niukkuutta ja kantaaottavien artikkeleiden puutetta nuuskaan liittyen. Nuuskaa ei koettu tupakan tavoin yhtä varteenotettavaksi ongelmaksi, joka olisi ylittänyt uutiskynnyksen. Ero uudempaan tutkimuskirjallisuuteen on huomattava, sillä nuuskaa käsitellään nykyään huomattavasti laajemmin ja sen käyttöä pyritään vähentämään aktiivisesti, kun taas 1990-luvulla myyntikiellon katsottiin toimivan käyttöä ehkäisevänä tekijänä.⁹⁴ Nuuskan käyttöä myös tilastoidaan omana tuotteena, eikä yhdessä purutupakan kulutuksen kanssa, kuten vielä 1990-luvulla oli ajoittain tapana tehdä.⁹⁵

⁹¹ Hakkarainen 2000, 22; Harjula 2007, 140–141; Piispa 1997, 28, 267; Rimpelä 1991, 9, 95, 105.

⁹² Mm. Rimpelä 1991, 7; Rimpelä 1993, 17, 89; Tennberg 1995, 11.

⁹³ Heloma 2012, 30.

⁹⁴ Esim. Rimpelä 1991; Rimpelä 1992.

⁹⁵ Vrt. Heloma 2012 ja Korhonen 1986, sekä Tupakkatilasto 1996.

4 PÄÄTÄNTÖ

Kuten jo aiemmin todettua, tutkimuskirjallisuutta tarvittaisiin aiheesta selvästi aiempaa enemmän, sillä eritoten nuuskasta ei löydy kattavaa teosta, jonka vuoksi tuoretta ja luotettavaa tietoa ei ole riittävästi saatavilla. Tutkimusta voisi myös jatkaa ja laajentaa, sillä ruotsinkielisten lehtien poisjääminen saattoi merkittävästi vaikuttaa tutkimuksen lopputulokseen, etenkin, kun tuona aikana nuuskan käyttö on pääasiallisesti ollut keskittynyttä ruotsinkieliselle rannikolle.⁹⁶

Myös eduskunnassa käytyä nuuskakeskustelua voisi tarkastella keskusteluiden pohjalta syntyneiden alkuperäisaineistojen avulla. Etenkin sosiaali- ja terveystieteiden osalta suurin osa kansanedustajista vastusti nuuskan myyntikieltoa, joten voisi olettaa siellä käytäneen laajempaa keskustelua nuuskan myynnin puolesta. Tällöin myös ajallinen rajausta pitäisi ulottaa laajemmaksi, sillä tupakkalain valmistelu oli alkanut jo 1990-luvun alkupuolella.⁹⁷

Yleisimmin toistuneet teemat tupakkalakeja koskevissa artikkeleissa olivat pakkotupakointi, sekä työpaikkatupakoinnin kieltämisen mahdolliset seuraukset työpaikoilla. Tupakkaa koskevat artikkelit noudattelivat ajan tutkimuskirjallisuudessa olleita seikkoja pääpiirteissään, vaikka esille nostettiinkin selvästi ihmisiä eniten koskettavat muutokset, kuten juuri pakkotupakoinnin rajoittaminen. Yleisesti tarkasteltuna tupakkalakeja ja pakkotupakoinnin rajoittamista kannatettiin, joskin kaikki lehdet peräänkuuluttivat ainakin jossain määrin joko valistuksen tai yksilönvapauden tärkeyttä osana muutosprosessia. Eritoten nuuskaa koskevat artikkelit noudattelivat ajankohtaisia aiheita eikä kantaottavia kirjoituksia julkaistu läheskään samoissa määrin kuin tupakointiin liittyen. Nuuska käytön vähäisyys ja vastaavasti tupakoinnin yleisyys on todennäköisesti ollut tähän eroon syynä, minkä perusteella myös lehdet ovat mitä ilmeisemmin aiheisiin ottaneet kantaa. Nuuskaa käsitelleissä artikkeleissa Euroopan unioni koettiin keskeiseksi seikaksi ja EU -teema toistuikin nuuskaa koskevissa artikkeleissa useita kertoja, joskaan se ei ajan tutkimuskirjallisuudessa ollut vastaavissa määrin korostettuna. Lehtien väliset erot uutisoinneissa eivät olleet selkeitä, sillä uutisointi oli pidättyväistä, etenkin nuuskan osalta, johon liittyen ei pääkirjoituksia ilmestynyt. Ainoastaan *Helsingin Sanomissa* oli selkeästi nuuskan myyntikieltoon kantaottavia mielipidekirjoituksia, joskin niitäkin oli vain kaksi.

⁹⁶ Ks. viite 7.

⁹⁷ Ks. viite 2.

5 LÄHTEET

Primäärilähteet

Helsingin Sanomat, 1994–1995

Etelä-Suomen Sanomat, 1994–1995

Länsi-Savo, 1994–1995

Tutkimuskirjallisuus

Hakkarainen, P. (2000). *Tupakka: Nautinnosta ongelmaksi*. Tampere: Vastapaino.

Harjula, M. (2007). *Terveiden jäljillä: Suomalainen terveystoiminta 1900-luvulla*. Tampere: Tampere University Press.

Hara, M. & Lipponen, S. (2006). *Suomalaista ja eurooppalaista tupakkapolitiikkaa: ”Mitä meistä ulkomaillakin ajatellaan?”*. Helsinki: Suomen ASH.

Hellman, M. (2010). *Construing and defining the out of control: Addiction in the media 1968–2008*. Helsinki: University of Helsinki, Swedish School of Social Science.

Heloma, A. (2012). *Kohti savutonta Suomea: tupakoinnin ja tupakkapolitiikan muutokset*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Hirvonen, M. (1998). *Uuden tupakkalain uutisointi sanomalehti Karjalaisessa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Holmberg, J. (2004). *Etusivun politiikkaa: Yhteiskunnallisten toimijoiden representointi suomalaisissa sanomalehti uutisissa 1987–2003*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Jensen-Eriksen, N., Mainio, A. & Hänninen, R. (2019). *Suomen suurin: Helsingin Sanomat 1889-2019*. Helsinki: Siltala.

Jokinen, A. & Juhila, K. (1993). Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa *Diskurssianalyysin aakkoset*. Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (1993). *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.

- Korhonen, H. J. (1986). Savuton tupakka ja kevytsavukkeet. Teoksessa *Tupakka: Terveyshaitat ja terveystkasvatus*. Puska, P., Koskela, K. & Korhonen, H. J (toim.). Kuopio: Kustannuskiila.
- Lahtinen, R. (2007). *Savun lumo: Tupakan kulttuurihistoria*. Jyväskylä: Atena.
- Merne, M. & Syrjänen, S. (2000). *Nuuska*. Helsinki: Terveys ry.
- Pietilä, J. (2008). *Kirjoitus, juttu, tekstielementti: Suomalainen sanomalehtijournalismi juttutyyppeiden kehityksen valossa printtimedian vuosina 1771–2000*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Piha, T. & Niemensivu, H. (1986). Suomalaisten tupakointi. Teoksessa *Tupakka: Terveyshaitat ja terveystkasvatus*. Puska, P., Koskela, K. & Korhonen, H. J (toim.). Kuopio: Kustannuskiila.
- Piispa, M. (1997). *Valistus, holhoisuus, suojeleminen: Tutkimus alkoholipoliittisesta ja tupakkapoliittisesta mielipideilmastosta*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Puska, P. (1986). Tupakointi yhteiskunnassa. Teoksessa *Tupakka: Terveyshaitat ja terveystkasvatus*. Puska, P., Koskela, K. & Korhonen, H. J (toim.). Kuopio: Kustannuskiila.
- Pöyry, K. (1979). *90 vuotta sanomalehtityötä Suomessa, Mikkelissä ja Savossa: Suomi, Mikkelä, Suur-Savo, Länsi-Savo*. Mikkelä: Länsi-Savo.
- Richardson, J. E. (2007). *Analysing newspapers: An approach from critical discourse analysis*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Rimpelä, A. (1991). *Miksi tupakointi ei vähene?: Tutkimus tupakkalain toimeenpanosta ja legitimitetistä*. Helsinki: VAPK-kustannus.
- Rimpelä, A. (1993). *Nuorten suojeleminen tupakkatuotteilta: seurantaraportti 1977–1993*. Helsinki: Sosiaali- ja terveystministeriö, ehkäisevän sosiaali- ja terveystpolitiikan osasto.
- Rimpelä, M. (1992). *Nuorten suojeleminen tupakkatuotteilta 1977–1991: nuorten terveystapatutkimus*. Helsinki: Suomen ASH.
- Suoninen, E. (1993). Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.
- Tennberg, J. (1995). *Uusi tupakkalaki, tupakkalain valvonta*. Helsinki: Sosiaali- ja terveystministeriö.
- Tilastokeskus. (1996). *Tupakkatilasto 1995*. Helsinki: Tilastokeskus.

Tommila, P. & Salokangas, R. (1998). *Sanomia kaikille: Suomen lehdistön historia*. Helsinki: Edita.

Turpeinen, O. (2000). *Sata vuotta sanomia Päijät-Hämeessä: Etelä-Suomen Sanomat ja Esakonserni 1900–2000*. Lahti: Esan kirjapaino.

Vuorio, K. (2009). *Sanoma, lähettäjä, kulttuuri: Lehdistöhistorian tutkimustraditiot Suomessa ja median rakennemuutos*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.